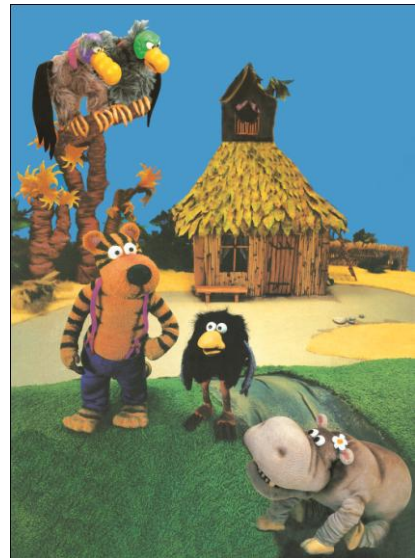
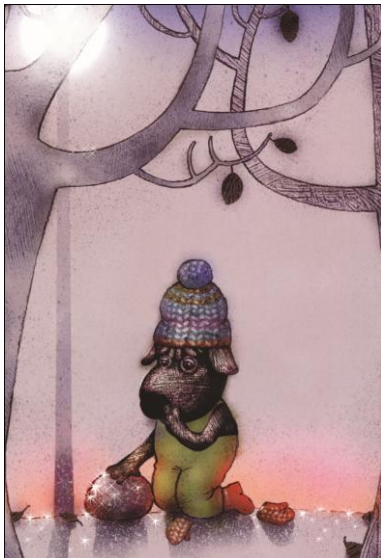

Minibio

Ett filmprojekt för små barn
Med stöd av Statens Kulturråd och Stockholms läns landsting

Utvärderingsrapport

Av Nils-Thomas Andersson på uppdrag av
Regionbibliotek Stockholm – Film Stockholm – FilmCentrum
Oktober 2010

Innehållsförteckning

Minibio	1
Förord	5
Inledning	6
Bakgrund	6
Syfte	8
Metod.....	8
Teori	8
Resultatredovisning	9
Alby bibliotek (Botkyrka)	9
Statistik.....	9
Lokal utformning.....	9
Efterarbete.....	10
Respons/Feedback	11
Jakobsbergs bibliotek (Järfälla)	12
Statistik.....	12
Lokal utformning.....	12
Efterarbete.....	13
Respons/feedback	14
Sundbybergs stadsbibliotek	15
Statistik.....	15
Lokal utformning.....	15
Efterarbete.....	16
Respons/feedback	17
Nykvarns bibliotek	18
Statistik.....	18
Lokal utformning.....	18
Efterarbete.....	19
Respons/feedback	20
Vallentuna bibliotek	21
Statistik.....	21
Lokal utformning.....	21
Efterarbete.....	22
Respons/feedback	23

Norrvikens bibliotek	24
Statistik.....	24
Lokal utformning.....	25
Efterarbete.....	25
Respons/feedback	26
Avslutande diskussion.....	26
Tidigare forskning	26
Multimodal kommunikation	27
Måluppfyllelse	29
Resultatanalys	31
Minibio ur ett biblioteksperspektiv – Lena Lundgren	34
Film på biblioteken – historik.....	34
Små barn och film	37
Minibio på biblioteken	39
Slutsatser	42

Förord

Minibio (i inledningsskedet kallat Minifilm) är ett projekt som bedrivits under hösten 2009 och våren 2010 på sex bibliotek i Stockholms län i samarbete med Regionbibliotek Stockholm, Film Stockholm och FilmCentrum. Projektet är inspirerat av projektet Snuttefilm – film för de små, ett samarbete mellan tecknaren och författaren Ann-Clara Tidholm och Film Gävleborg.

Film Stockholm och Regionbibliotek Stockholm är två av Stockholms läns landstings länsfunktioner inom kulturområdet och har tidigare samarbetat bl.a. i projektet Hundra historier. Erfarenheterna från det projektet var goda och visade att båda parterna hade mycket att vinna på samarbetet. Regionbibliotek Stockholm har varit projektägare för Minibio.

Minibio-projektet har, som examensuppgift, utvärderats av kulturvetaren Nils-Thomas Andersson på uppdrag av Film Stockholm och denna rapport är i huvudsak hans text. Utvecklingsledare Lena Lundgren vid Regionbibliotek Stockholm har skrivit ett avslutande avsnitt med ett mera specifikt biblioteksperspektiv.

Rapporten visar att projektet har varit lyckosamt och att bibliotekens erfarenheter av att arbeta med film för små barn tillsammans med förskolan har gett inspiration till fortsatt verksamhet. Vi hoppas att rapporten och avslutningsdagen den 5 oktober 2010 på biografen Zita ska få till följd att fler bibliotek tar sig an området film för små barn.

Minibio har fått bidrag från Kulturrådet och Stockholms läns landstings kulturnämnd, bidrag som har möjliggjort projektet och som vi tackar för! Vi tackar också Nils-Thomas Andersson för hans arbete med rapporten och projekt-deltagarna för det arbete som de har lagt ner på att skapa biokänsla, göra filmvisningarna roliga för barnen och utveckla givande kringaktiviteter.

2010-09-15

Lena Lundgren
Regionbibliotek Stockholm

Kerstin Olander
Film Stockholm

Inledning

Film och övriga medier utgör idag en stor del av yngre barns liv. Den rörliga bilden gör tidigt inträde i små barns medvetande och begreppsvärld. Innehållet i böcker, tv-program och filmer ger upphov till såväl kunskap som till inspiration för lekar, pyssel och eget skapande. I många fall utsätts dock mindre barn för ett medieinnehåll som inte är avsett för dem, via filmer och tv-program riktade till en äldre målgrupp eller vuxna. Detta sker bland annat genom andrahandstittande i hemmiljön, men även genom att barn själva aktivt söker upp och tar del av ett medieinnehåll riktad till en äldre målgrupp, såväl i hem- som i skolmiljö. För att yngre barn ska förstå och relatera till de filmer och tv-program de ser är det viktigt att dessa är anpassade till just dem. Det krävs innehåll med bildspråk och tematik som riktar sig specifikt till yngre barn för att barnen ska ta till sig upplevelsen och för att utvinna och arbeta med medieinnehållets pedagogiska potentialer i bästa möjliga mån.

Tidigare har tillgången på film för små barn varit begränsad, men på senare år har utbudet ökat. Folkbiblioteken i Stockholms län har i varierande utsträckning barnfilm för utlån och en del erbjuder också filmvisningar för förskolebarn. Barn ser redan i låg ålder mycket film på tv och möter oftast barnböckernas berättelser först som film. Eftersom många av filmerna riktade till yngre barn i förskoleåldern baseras på litterära förlagor finns en naturlig koppling mellan biblioteken och förskolorna. Då alla förskolor inte har de tekniska resurser som krävs för filmvisning möjliggör bibliotekens filmvisningar att yngre barn i större utsträckning kan ta del av filmer anpassade för just dem. För att knyta an till barnens medievärld samt erbjuda kvalitetsfilm till barn i förskoleåldern startades under hösten 2009 projektet Minibio, ett projekt med avsikt att stärka samarbetet med aktörer inom filmområdet och bidra till utvecklingen av bibliotekens arbete med film för små barn.

Bakgrund

Regionbibliotek Stockholm, Film Stockholm och FilmCentrum har under hösten 2009 och våren 2010 planerat och genomfört Minibioprojektet tillsammans med sex bibliotek i sex olika kommuner i Stockholms län. Deltagare i projektet är biblioteken i

- Alby (Botkyrka kommun)
- Jakobsberg (Järfälla kommun)
- Nykvarn
- Norrviken (Sollentuna kommun)
- Sundbyberg

- Vallentuna

Minibioprojektet innefattar filmvisning för förskolebarn i åldrarna 3 – 5 år. Filmvisningarna har ägt rum i lokaler på de deltagande biblioteken. Projektledare och kontaktförmedlare mellan biblioteken är Regionbibliotek Stockholm. Film Stockholm är samordnare och ansvarig för fortbildningen och står tillsammans med FilmCentrum för filmkunskapen. FilmCentrum har bidragit med det praktiska arbetet med filminköp, förpackningar och handledningar. Filmpaketet som har ingått i projektet består av tio filmer:

- Astons Stenar
- Bu och Bä får besök
- En liten julsaga
- Jaguaren
- Lilla Spöket Laban
- Pirret
- Små Pärlor (sex korta tecknade filmer)
- Ville och Vilda Kanin
- Vinga på villovägar
- Örjan den höjdrädda örnen

Pedagogiska handledningar har av Film Centrum utarbetas till de filmer som inte haft handledningar sedan tidigare. Dessa handledningar har sedan blivit allmänt tillgängliga via Film Centrums hemsida. Varje enskild handledning innehåller förslag till hur kringaktiviteter och efterarbete kan utformas i anslutning till respektive film.

Fortbildning har inom projektet bedrivits både på regional och på lokal nivå. Film Stockholm har stått som samordnare för två fortbildningstillfällen på regional nivå för såväl bibliotekspersonal som förskolepedagoger. I Sollentuna hölls fortbildning under en heldag för bibliotekarier med fokus på eget filmskapande. Fredrik Nordbladh, mediepedagog från Film Stockholm och Eva Valentin, förskolepedagog på Klara förskola i Stockholm höll i filmverkstaden. Den andra fortbildningsdagen för bibliotekarier på regional nivå hölls i Hanninge bibliotek med föreläsningar av Fredrik Lindstrand, lektor i didaktik vid Stockholms universitet, och Malena Janson, universitetslektor, forskare och filmkritiker med inriktning mot film och tv för barn. Vid detta fortbildningstillfälle ingick även en lägesrapport från de projektdeltagande biblioteken. Totalt deltog 43 personer under de två regionala fortbildningstillfällena. Lokala fortbildningar har bedrivits på biblioteken i Alby, Jakobsberg och Vallentuna. Vallentuna bibliotek har haft två fortbildningstillfällen. Sammanlagt har fyra lokala fortbildningstillfällen genomförts med totalt 83 deltagare.

Utifrån de riktlinjer och mål som utarbetats från centralt håll har varje enskilt bibliotek lokalt utformat projektet utifrån sina egna förutsättningar. Bibliotekens lokala utformningar presenteras i resultatredovisningen längre fram i rapporten.

Syfte

Minibioprojektets mål och syften, utarbetade av den centrala styrgruppen, presenteras här i följande punktlista:

- erbjuda kvalitetsfilm för barn i åldrarna 3 – 5 år
- öka bibliotekens intresse för film som medium för små barn
- utveckla former och metoder för filmvisningar som är anpassade till de minsta barnens utveckling och förutsättningar
- särskilt ta upp språkutvecklingsperspektivet och pröva om film kan vara ett redskap i arbetet med barns språkutveckling
- sprida kunskaper om filmutbudet för förskolebarn, erbjuda fortbildning och ta upp diskussioner om pedagogisk metodik
- utarbeta handledningar och ge förslag till efterarbete
- samarbeta med förskolor, familjecentraler, Kyrkans barntimmar, föräldrar och nyckelpersoner som kultursekreterare och kulturombud samt att
- utbyta erfarenheter mellan biblioteken och sprida kunskaper och erfarenheter till andra bibliotek.

Utvärderingsrapporten har för avsikt att följa upp bibliotekens arbete med projektet och undersöka hur varje bibliotek lokalt utformat projektet samt att redovisa kvantitativa och, i den mån det går, kvalitativa resultat från varje deltagande bibliotek.

Metod

De uppgifter som presenteras i resultatredovisningen nedan har hämtats från intervjuer med personal från samtliga bibliotek som varit inblandade i projektet. Samtliga sex deltagande bibliotek har besökts en gång, på fyra av biblioteken (Alby, Norrviken, Nykvarn och Sundbyberg) finns förutom uppgifter från intervjuer även observationer från filmvisningar. På de övriga två biblioteken (Jakobsberg och Vallentuna) har uppgifter hämtats från intervjuer samt vid fortbildningstillfällen.

Teori

Det finns mycket litet skrivet om små barn och film. Det som finns gäller oftast små barns tv-tittande och även där finns det få studier. För att få någon form

av teoretisk förankring och stöd från tidigare forskning som en ram för denna studie har det teoretiska underlaget hämtats ur Margareta Rönnbergs antologi Blöjbarnsteve, samt från Fredrik Lindstrands slutrapport från Snuttefilmsprojektet i Gävleborg. Margareta Rönnbergs forskningsstudie utgår från hur barn mellan 1,5 och 2,5 år upplever tv. Barnens upplevelser av tv-mediet har studerats i hemmiljön med närvarande föräldrar. Således skiljer sig studien kring blöjbarnsteve från Minibio på vissa punkter. Det finns dock intressanta uppgifter i från Rönnbergs studie som är tillämpningsbara på resultaten från Minibioprojektet. Teorier, observationer och forskningsresultat från Rönnberg och Lindstrand presenteras kortfattat i rapportens avslutande diskussion.

Resultatredovisning

I detta avsnitt följer en presentation av respektive biblioteks lokala utformning, samt uppgifter som insamlats från intervjuer och filmvisningar.

Alby bibliotek (Botkyrka)

Uppgifterna från Alby bibliotek är hämtade från intervju med barnbibliotekarien Anna Kåstedt, samt observationer från filmvisningar av Bu och Bå får besök och Jaguaren.

Alby bibliotek har en filmprofil och har arbetat med filmvisningar tidigare, främst då riktade mot äldre barn. Det kändes därför naturligt att delta i projektet från bibliotekets sida. Deltagandet grundas också på en ambition att utveckla samarbetet med förskolorna, där biblioteket kan ha en stödjande funktion i förskolornas arbete med lärande och språkutveckling. Framförallt språkutveckling är en viktig aspekt då många av barnen som bor i Alby har annat modersmål än svenska. Filmmediet kan därför nyttjas som ett pedagogiskt redskap för att få barnen att delta i samtal och diskussioner.

Statistik

Inför projektet kontaktades samtliga fem förskolor som finns i Alby. Alla förskolor tackade ja till att komma på filmvisning på biblioteket. Totalt har man visat film för 130 barn i åldrarna mellan 2,5 och 5 år.

Lokal utformning

Information om projektet, filmhandledningar och filmschema skickades ut till de förskolor i Alby som tackat ja till att medverka. Därefter fick varje förskola boka in sig på en filmvisning. Under hösten och våren har det visats film en

gång i veckan på biblioteket, där nio av de totalt tio filmerna som ingått i Minibio funnits tillgängliga för visning.

På biblioteket hade man sedan tidigare ett rum för filmvisning med projektor-duk och projektor samt ett vitt draperi framför filmduken. Inför projektet köptes röda mattor för barnen att sitta på samt nya högtalare. Till varje visning har man begränsat antalet barn till max tio, dels för att alla ska få plats och ha god sikt, men framförallt för att varje barn ska ha möjlighet att delta i samtalen efter visningarna, vilket man anser blir svårt med grupper på fler än tio barn.

Projektet inleddes med en fortbildningsdag på biblioteket i vintras. Förskolepedagoger i Alby och övriga Botkyrka bjöds in för att lyssna på Eva Valentins och Fredrik Nordbladhs föreläsningar.

Efterarbete

Efterarbetet på biblioteket har bestått av samtal med barnen utifrån filmernas teman. Vid samtalen har bibliotekarien Anna Kåstedt använt sig av bilder som hjälpmedel och utifrån bilderna ställt frågor och tagit fasta på specifika ämnen att tala om. Bilderna har föreställt objekt och karaktärer från filmerna barnen har sett. Det har dels handlat om bilder ur böckerna som filmerna baseras på, dels bilder som Anna klippt ut själv. Anna menar att enbart använda sig av ord kan lätt bli för abstrakt för barn som ännu inte kommit så långt i sin språkutveckling. Genom att visualisera objekt och ämnen som diskuteras via bilder, och därefter benämna dessa verbalt, ges barnen en ökad möjlighet att känna igen och förhålla sig till det som diskuteras.

Här följer ett konkret exempel på det som nämns ovan. Efter en visning av Bu och Bä får besök ställer Anna frågor utifrån bilder på objekt som förekommit i filmen, barnen får se motiv föreställandes en stege, ett rep, en plank, en picknickkorg, en sardin o.s.v. Barnen får först svara på om de känner igen objekten i fråga: "Vet ni var det här är?" säger Anna och visar bilden på picknickkorgen. "Det är en korg", säger en pojke. Därefter får de svara på i vilket sammanhang föremålen förekommit i filmen: "Vad användes korgen till?" frågar Anna. "För att ge katten mat", svarar en flicka. Därefter följer sedan frågor som återknyter till barnens egna erfarenheter. I korgen fanns smörgåsar, Anna frågar således vad barnen har för favoritpålugg på sina smörgåsar och visar därpå bilder på olika pålugg som Bu och Bä använt på sina smörgåsar. Det här frågeförloppet illustrerar hur barnen med hjälp av bilder först får identifiera och benämna objekt, därefter återkoppla det till filmen, för att slutligen knyta an det som diskuterats till den egna erfarenhetsvärlden.

Filmerna erbjuder ett alternativt bildspråk och ett lugnare tempo än vad barnen är vana vid och det är just det som bidrar till deras lust att diskutera filmerna efter visningarna, tror Anna. Filmerna tar upp teman som är värt att ta fasta på, saker och ting som barnen känner igen och kan relatera till. Efter filmvisningarna ges dock barnen tillfälle att diskutera sådant de inte är vana vid, som de normalt kanske inte pratar om vare sig hemma eller i förskolan. Anna berättar om ett tillfälle då en grupp hade sett Astons stenar och hur den efterföljande diskussionen om årstider uppmärksammade personalen att barnen inte visste vad årstider innebar. För barnen hade det ännu inte begreppsliggjort att sommar, vår, vinter och höst utgör årets fyra årstider. I det här fallet belyste filmen ett ämne som barnen inte kände till, men tack vare Astons stenar fick de bekanta sig med ett nytt begrepp.

Efter varje visning har förskolorna fått låna hem ett exemplar av filmen de precis har sett, samt ett exemplar av boken. Utöver det har förskolorna också fått låna andra böcker som tar upp liknande ämnen som den aktuella filmen, samt lärarhandledningar till den film de har sett.

Respons/Feedback

Det har varit genomgående positiv respons från såväl förskolepedagoger som barn. Barnen har tyckt det varit med spännande med filmvisning på biblioteket och har verkligen tagit till sig hela biokonceptet. Under själva filmvisningarna har samtliga grupper varit koncentrerade, vissa grupper mer än andra. Reaktionerna under visningarna har varierat, vissa barn har väldigt aktiva och pekat och kommenterat, medan andra har suttit helt stilla och tysta genom hela filmen. Det har dock aldrig varit några svårigheter att få igång samtalen efter visningarna. Samtliga grupper har varit engagerade och aktivt deltagit i diskussionerna. En förskolepedagog berättar om hur förvånad hon blivit när barnen långt efteråt har kommenterat och pratat om filmen med ett ganska avancerat språk med ord och begrepp de snappat upp från filmen.

Från bibliotekets håll ser man också positivt på projektet. I framtiden kommer filmvisningar för förskolebarn att fortsätta. Däremot inte i lika stor utsträckning som hittills, alltså inte en gång i veckan eftersom sagostunderna på biblioteket fått ge vika då Minibio tagit mycket tid i anspråk. Filmvisningarna i framtiden kommer att följa samma mönster som tidigare, med samtal på biblioteket och efterarbete på förskolorna. Alby bibliotek har även varit i kontakt med övriga sex bibliotek i kommunen och diskuterat eventuellt framtida samarbete gällande arbete med film på kommunens bibliotek.

Jakobsbergs bibliotek (Järfälla)

Uppgifter från Jakobsbergs bibliotek har hämtats från intervjuer med Katarina Forsberg, Eva Sturk och Camilla Eliasson samt från observationer från ett fortbildningstillfälle på biblioteket.

I Järfälla kommun finns sedan många år en välfungerande skolbioverksamhet för barn mellan 4 och 19 år. Inför Minibioprojektet ville man utöka filmverksamheten även till barn mellan 3 och 4 år. Agneta Danielsson, ansvarig för skolbioverksamheten i kommunen, tog kontakt med Katarina Forsberg på Jakobsbergs bibliotek för att medverka i Minibio. Då man på biblioteket inte tidigare haft filmvisning för förskolebarn tyckte man projektet lät spännande och intressant. Katarina anser att film är ett viktigt medium, framförallt är efterarbetet viktigt när det handlar om film i en pedagogisk miljö för små barn. Om efterarbete med aktiviteter, pyssel, lekar och samtal med barnen förs i anslutning till filmvisningarna blir filmmediet ett bra pedagogiskt verktyg. Dessutom tyckte man från bibliotekets sida att det var viktigt att visa det faktiskt finns kvalitetsfilm för de yngsta barnen.

Statistik

I Järfälla kommun finns totalt 26 förskolor. Samtliga förskolor kontaktades och 11 tackade ja till att medverka i projektet och totalt visades film för 134 barn.

Lokal utformning

Biblioteket har haft två filmer tillgängliga för visning: Astons stenar och Örjan den höjdrädda örnen. I valet av filmer har boken varit vägledande, filmerna har således valts på basis av att de har starka och bra litterära förlagor. Filmerna valdes också för att de inte är så vanliga. Inför projektet inhandlades rekvisitaväschor till respektive film. Väskorna innehöll föremål med anknytning till filmerna. I väskan till Astons stenar fanns hunden Aston (ett gossedjur), en sten i tovad ull, samt en mössa. Dessutom fick de förskolor som såg Astonfilmen var sitt exemplar av boken Astons stenar, med tillhörande DVD-film. I väskan till Örjan den höjdrädda örnen låg två fåglar, föreställandes örn respektive kungsfågel, samt ett fågelmemory. De fick även låna ett exemplar av boken. All rekvisita inhandlades av bibliotekspersonalen själv. Totalt har biblioteket haft 10 filmvisningar, den första hölls i november, de resterande 9 under vårterminen. Barnen har varit mellan tre och fyra år och det har varit mellan 12 och 15 barn per visning.

Information om filmerna gick ut till de förskolor som tackat ja till att delta. Dessutom skickade biblioteket ut instruktioner där förskolorna uppmanades till att använda sig av filmen i olika aktiviteter på förskolan, och framförallt prata om filmen tillsammans med barnen. Man förberedde också förskolorna på hur miljön för filmvisningarna skulle se ut, hur stort rummet var och att det skulle vara nedsläckt.

På biblioteket fanns ett rum med filmduk sedan tidigare. Ett draperi hänger framför duken och rummet har en dimmer som medför att ljusnivån lätt kan justeras. I de fall då någon blivit rädd när lamporna släcks har ljusnivån snabbt och smidigt justerats så det blir aningen ljusare. I rummet finns även en lampa formad som en flugsvamp, kallad svamplampan, som barnen visat sig uppskatta väldigt mycket och kommenterat flitigt. Under filmvisningarna har barnen suttit på mattor på golvet.

Tidigare i våras bjöds förskolepedagoger in till biblioteket för en fortbildningskväll. Föreläsare var Lotta Geffenblad, filmare, författare och bildkonstnär som bl.a. har skrivit boken *Astons stenar*, samt gjort animationen till filmversionen av samma bok.

Efterarbete

Efter filmvisningarna på biblioteket har man haft samtal med barnen som utgått från filmernas innehåll och ämnen. Generellt har ambitionen från bibliotekets håll varit att barnen självmant ska få diskutera så mycket som möjligt efter visningarna. Frågor har ställts och påståenden gjorts för att uppmuntra barnen att frivilligt diskutera och kommentera det de precis har sett. Bland annat har man innan visningar av *Astons stenar* medvetet fällt felaktiga påståenden, för att få barnen att först reagera på det och för att därefter själva korrigera påståendet så det stämmer överens med verkligheten. Det har t.ex. handlat om att en av bibliotekarierna innan en filmvisning visat den magiska röda filmväskan och påstått att väskan är gul, barnen har då snabbt rättat och korrigerat påståendet så att det stämmer, alltså att väskan faktiskt är röd. Ur väskan plockades sedan föremål fram som känns igen från filmen, en mössa, en sten och slutligen Aston, och efter Astons entré började filmen. Till filmen *Örjan den höjdrädda örnen* presenterades filmen av en av bibliotekarierna utklädd till kråka och väskan innehöll då saker som har med filmens fågeltema att göra

Det har även lektas ljudlekar efter visningar av *Astons stenar*. Barnen har då fått lyssna på ljud som liknar ljudspåret i filmen och sedan fått definiera ljuden som kalla eller varma, samt vilket ljud som representerar vilken väderlek och årstid. I vissa fall har barnen även fått återskapa egna ljud med hjälp av olika

material på biblioteket. Varje förskolegrupp som varit på filmvisning har även fått låna hem en rekvisitaväska.

En grupp från Fastebol förskola i Jakobsberg var på en visning av Aston's stenor på biblioteket. På förskolan hade man samtal med barnen där barnen fick berätta vad de tänkte och kände om filmen. Barnen fick även berätta om de själva samlade på något, precis som Aston gör, vilket var ett ämne som stimulerade barnens samtal sinsemellan och med pedagogerna. Filmerna gav således upphov till mycket verbal kommunikation och social interaktion. De målade teckningar och lekte lekar med inspiration från filmen. Barnen var väldigt engagerade och aktiva och kunde snabbt relatera till filmen i sitt eget skapande och i sina lekar.

Vid flera tillfällen har man på Fastebol förskola haft högläsning av boken där barnen efteråt fått tala om vad de känner och funderar kring. För barnen har det varit väldigt lätt att prata om filmen och boken eftersom det är en berättelse som tilltalar dem. Barnen kände igen sig i Aston och i de ämnen filmen tar upp och diskuterade bl.a. flitigt sitt eget samlande av diverse saker. Berättelsen väcker barnens intresse och nyfikenhet både för boken och för filmen. De ställer ofta frågor om filmens tema och vill att boken ska läsas oftare samt att filmen ska visas på nytt.

Varje grupp som varit på filmvisning har av biblioteket uppmanats att skapa något som kan ställas ut på biblioteket. I maj ordnades en utställning med barnens alster och en presentation av projektet. I samband med denna utställning arrangerades en familjelördag med filmvisningar, fiskdamm, tävling m.m. på biblioteket.

Respons/feedback

Förskolornas gensvar har varit positivt. Barnen har framförallt varit förtjusta i rekvisitaväskorna och varit väldigt ivriga att leka med gossedjuren, men även att läsa böckerna som medföljer väskorna. Det positiva gensvaret har också märkts i de interna utvärderingar som biblioteket fått in från förskolorna. Förskolepedagogerna på Fastebol förskola i Jakobsberg tycker att projektet var inspirerande och roligt. Man hade innan projektet ett tema på förskolan som utgick från olika sagor. Filmen passade sagotemat väldigt bra och man knöt an filmupplevelsen till sagorna. Det man tyckte var bra från pedagogernas sida var att filmupplevelsen lätt kunde integreras i förskolans övriga teman och fortsatt vara en stor del av den dagliga verksamheten i form av skapande och lekar. Kontakten med Jakobsbergs bibliotek har varit bra med tydlig information om projektet.

Från bibliotekets håll tycker man att arbetet med projektet varit inspirerande, mycket tack vare att det finansiella stödet möjliggjorde inköpen av rekvisitaväskor som gjorde arbetet mer lustfyllt, för såväl personal som barn. Att arbeta med film riktat till små barn har varit utvecklande för biblioteket då bibliotekspersonalen fått interagera med barnen på ett annorlunda sätt före, under och efter filmvisningarna än vid bibliotekets ordinarie sagostunder. Dessutom tycker Katarina att det varit bra med så pass stor frihet inom projektet, att varje enskilt bibliotek har kunnat utforma projektet efter sina egna förutsättningar. Någon form av fortsättning med filmvisning för förskolebarn kommer att bedrivas på biblioteket. I vilken form och i vilken utsträckning är idag ännu oklart. Rekvisitaväskorna kommer i vilket fall som helst vara kvar och fokus kommer även i fortsättningen att ligga på efterarbete och aktiviteter i anslutning till filmvisningarna.

Sundbybergs stadsbibliotek

Uppgifter från Sundbybergs stadsbibliotek är hämtade från intervjuer med Ann Bergström och Kristin Andersson, ansvariga för bibliotekets barnverksamhet, samt från observationer från filmvisning av Vinga på villovägar. Sundbybergs bibliotek har inte arbetat med film för små barn tidigare, men nuvarande huvudbiblioteket har tidigare varit biografen Röda Örn och den traditionen ville man gärna följa upp och bygga vidare på. Ann och Kristin menar att det är viktigt att yngre barn får uppleva film redan i tidig ålder så de får möjlighet att bekanta sig med filmmediet. Dessutom är det av stor vikt att visa att det finns kvalitetsfilm för små barn, med lugnt och behagligt tempo, och att dessa filmer kan upplevas tillsammans i grupp. Genom samtal med barnen i anslutning till filmvisningarna kan filmmediet därefter användas som pedagogiskt verktyg i barnens språkutveckling

Statistik

I Sundbybergs stad finns totalt 26 kommunala förskolor. Inför Minibio kontaktades 8 av dessa för medverkan i projektet. Samtliga förskolor som kontaktades tackade till en början ja, en förskola hoppade dock av, så totalt har grupper från 7 förskolor varit på filmvisning på biblioteket. Utöver dessa har grupper från två dagbarnvårdare deltagit. Totalt har 83 barn i åldrarna mellan 3 och 5 år varit på filmvisning.

Lokal utformning

Från början var det meningen att filmverksamheten skulle bedrivas på det nyöppnade biblioteket i Hallonbergen, men då biblioteket inte blev klart i tid

fick stadsbiblioteket ta över verksamheten. Informationsblad om projektet skickades först ut till förskolorna, de förskolor som tackat ja fick sedan lärarhandledning till den aktuella filmen en vecka före respektive visning.

Filmerna som varit tillgängliga för visning på biblioteket är Astons stenar, Bu och Bä får besök och Vinga på villovägar. Filmerna valdes för att de tar upp bra teman värda att diskutera, för att de har lagom längd så det finns tid för samtal efteråt, samt för att filmerna har ett lagom långsamt berättartempo som gör att barnen lätt kan följa med i handlingen. Filmerna valdes också på basis av att de passade bra ihop med olika årstider, Bu och Bä visades på hösten, Astons stenar på vintern och Vinga på villovägar har visats under våren. Inför varje filmvisning har biblioteket tillverkat egna biobiljetter och delat ut till de förskolegrupper som varit på besök. På biljetterna står den aktuella filmens titel och vilket klockslag filmen börjar. Detta har gjorts för att göra filmvisningen till något extra och skapa förväntningar hos barnen. Ann menar att miljön där filmerna visas inte behöver vara så speciell eller märkvärdig så länge barnen tas på allvar och man skapar en slags atmosfär och känsla, en känsla att det är något speciellt att titta på film.

Filmerna har visats i ett sammanträdesrum på biblioteket. Rummet kallas för Biograf Röda Örn och på dörren till rummet hänger ett rött skynke med en skylt som säger "Biograf Röda Örn visar idag", under skylten sitter en plansch som visar vilken film som ska visas. Inför projektet köptes projektorduk och madrasser för barnen att sitta på.

Efterarbete

Filmvisningarna har följts av samtal och frågestunder tillsammans med barnen. Samtalen har utgått från ämnen som filmerna behandlar som sedan knutits an till barnens egna erfarenheter. Efter visningarna av Astons stenar har samtalen handlat om Astons samlande på stenar, om varför han samlar på stenar och sedermera om barnen själva samlar på någonting. De grupper som har tittat på Vinga på villovägar har fått diskutera om de själva kommit vilse någon gång, precis som Vinga gör i filmen. Barnen har vidare fått svara på frågor om vilka djur som figurerat i filmen, vad Vinga skulle köpa för någonting, om barnen gillar plättar precis som Vinga gör eller om de har någon annan favoriträtt. I samtalen har Ann och Kristin också använt sig av rekvisita av olika slag som hjälpmedel. I samband med visningar av Aston har man t.ex. använt sig av ett gitarrfodral med stenar och diskuterat färger och former. Efter Bu och Bä får besök har samtalen förts med hjälp av olika typer av löv och kvistar som hjälpmedel för diskussioner om olika trädslag bl.a. Förskolorna uppmanas att fortsätta efterarbetet efter filmvisningarna på biblioteket. Ambi-

tionen från bibliotekets håll är att få in filmerna i det pedagogiska arbetet och att barnen får fortsätta arbetet med filmerna på förskolorna.

En förskolegrupp från Hagabergsgårdens förskola i Sundbyberg som sett Astons stenar hade efter besöket på biblioteket högläsning av boken. Efter läsningen fick barnen måla teckningar om vilken scen eller karaktär de tyckte bäst om från filmen. Därefter inleddes en kreativ pysselverksamhet där barnen själva fick skapa modeller över olika miljöer där de kan förvara och ta hand om just stenar. Skapandet indelades i olika etapper. Först fick barnen tänka efter och planera vilken sorts miljö de ville ha för sina respektive stenar. Efter det fick barnen, en och en, tala om för förskolepedagogerna vilken modell de ville göra, varför man valt just den miljön och vilket material man ville använda för att skapa sin modell. Barnens motiveringar antecknades av förskolepedagogerna i en loggbok. När planeringen var gjord fick barnen under en helg leta rätt på varsin sten till sina modeller. När alla hittat varsin sten inleddes skapandet utifrån barnens egna visioner och motiv.

Det blev en rad olika alster och barnen visade prov på stor kreativitet och fantasi. Bl.a. säger en flicka så här om sina tankar om sin modell: ”Jag tänkte bygga en liten skog, bygga lite vatten. Sen bygga en liten strand med lite sand så jag kan lägga stenarna och så vill jag ha ett litet parasoll och en filt.”

Projektet avslutades med en utställning på biblioteket där de medverkande förskolorna ställde ut objekt som barnen själva skapat utifrån sina upplevelser från filmvisningarna och de efterföljande aktiviteterna.

Respons/feedback

Responsen från personal och barn har varit positiv, bl.a. tycker förskolepedagogerna från Hagabergsgårdens förskola att det varit ett inspirerande och bra projekt. Man tyckte Astons stenar var väldigt bra, framförallt för att Aston är så omtänksam mot stenarna. Detta var något som barnen tog fasta på och kunde relatera till. Just omtänksamhet var också det man utgick ifrån när barnen skapade sina modeller i pysselverksamheten som nämns ovan. Det var bra med en positiv och snäll film som det var lätt att arbeta med efteråt, något som filmhandledningarna också bidrog till. Det kändes kul att kunna använda filmmediet på ett positivt sätt och framförallt har man uppskattat att samarbeta med biblioteket på ett nytt och annorlunda sätt. Barnen har enbart varit positiva, de har aktivt deltagit i såväl samtal, som eget skapande efter filmen och alla har verkligen varit engagerade. Barnen har också både velat se filmen, och läsa boken flera gånger.

Från bibliotekets håll tycker man att filmvisningarna varit ett roligt komplement till sagostunderna. Filmverksamheten riktad till förskolebarn kommer att fortsätta i någon form. Det är dock osäkert om filmvisningarna kommer att

hållas på stadsbiblioteket eller i Hallonbergen. Intresseförfrågningar har skickats ut till förskolecheferna i Sundbybergs stad om de är intresserade av att jobba vidare med filmvisningar. De förskolor som ännu inte deltagit ska få en chans att komma på filmvisning på biblioteket, då fokus i fortsättningen fortfarande kommer att ligga på efterarbete och språkutveckling.

Nykvarns bibliotek

Uppgifterna från Nykvarns bibliotek är hämtade från intervju med barnbibliotekarie Henrika Åström samt från observationer från en filmvisning av Bu och Bä får besök.

Nykvarns bibliotek har tidigare inte bedrivit någon filmverksamhet riktad till barn i förskoleåldern. Däremot har projekt med bilderboksläsning för förskolorna, med pyssel och samtal i anslutning, genomförts på biblioteket. Henrika märkte dock att det var svårt att nå alla barnen under högläsningarna. Det var oftast några barn som hamnade utanför, som inte såg bilderna ur boken och för Henrikas del var det svårt att nå ut till alla och skapa en miljö där alla barn kände sig delaktiga. Filmvisningar var en naturlig utveckling för biblioteket i arbetet med förskolorna. Med Minibio ville biblioteket utveckla verksamheten och använda filmen som redskap för språkutveckling och visa att det fanns andra medel än böcker och sagostunder på biblioteket för barnens kognitiva utveckling.

Statistik

Inför projektet kontaktades alla 12 förskolor som finns i Nykvarn, samtliga förskolor tackade ja till att delta. Från och med januari 2010 fram till april 2010 har man haft 46 visningar för förskolorna. Utöver det har man haft 5 visningar för hemmavarande barn. Då varje förskolegrupp har varit på filmvisning 3 – 4 gånger finns det ingen statistik för hur många enskilda individer som deltagit. Däremot ger en snittlig uträkning ett resultat på ca 6 barn per visning, vilket ger ett uppskattning på att runt 300 barn varit på filmvisning på biblioteket.

Lokal utformning

För att dra igång projektet arrangerades i höstas en stor filmvisning för ca 50 barn. Syftet var att ha en filmvisning för de allra minsta och att komma igång med projektet. Efter visningen organiserades och strukturerades projektet. Skriftliga inbjudningar skickades ut till samtliga förskolor i kommunen och förskolorna fick sedan ringa till biblioteket och boka tid för visning. Varje för-

skola erbjöds tre visningar per termin och man har haft en grupp om dagen på filmvisning under hela terminen. Nykvarns bibliotek har även erbjudit filmvisning för hemmavarande barn. Samtliga 10 filmer i minibioutbudet har funnits tillgängliga för visning på biblioteket. Projektet kommer att fortsätta med filmvisningar under hela vårterminen 2010.

Filmerna har visats i en lokal som tillhör kommunen. Rummet är inte beläget inne i själva biblioteket men ligger i samma byggnad i direkt anslutning till biblioteket. Det är en stor lokal som rymmer ca 100 personer. Två projektor- dukar är upphängda i taket. Under filmvisningarna har barnen suttit på stolar.

Efterarbete

Efter varje visning har en timma ägnats på biblioteket för pyssel, lekar och andra aktiviteter tillsammans med förskolorna. Barnen har fått måla teckningar, skapa dockor och föremål, spela rollspel och leka lekar baserade på filmernas teman och innehåll. Grundtanken har varit att ha en pysselverksamhet för varje enskild film. Efter visningen av Vinga på Villovägar t.ex. har barnen fått leka rollspel med olika gosedjur föreställandes djur som förekommer i filmen. Till rollspelet har Henrika tillverkat ett hus av kartong föreställandes Vingas hus som barnen fått leka i. I samband med visningarna av Ville och Vilda kanning har barnen fått klistra på bokmärken med tassavtryck på svarta pappersark där de har fått lära sig identifiera olika avtryck och lära sig se skillnad på djurens olika tassar.

Här redovisas närmare i detalj efterarbetet med en förskolegrupp efter en visning av Bu och Bä får besök. Efter filmen går hela gruppen tillbaka till bibliotek där barnen sätter sig runt ett pysselbord. Henrika och pedagogerna ställer lite frågor utifrån vad barnen precis har sett, vilka djur de kände igen, vad djuren i filmen gjorde, vilka redskap som användes o.s.v. Barnen svarar på frågorna, och ett av barnen säger "Mormor och morfar har får hemma." Efter den korta frågestunden ska barnen nu få pyssla och skapa egna får. Henrika har med sig ull från riktiga får som barnen tycker är väldigt spännande. Utifrån en bit ull, en tom toalettrulle, piprensare och lite papper skapar sedan barnen sina egna små dockor av Bu och Bä. Under hela pysselstunden är samtliga barn aktiva och engagerade. De kommenterar och pratar om alltifrån material, färger och former. Pedagogerna och Henrika jobbar tillsammans med barnen och ställer hela tiden frågor: "Vad är det för färg?", "Ska inte fåret ha en mun också?", "Vad heter ditt får?". Till skillnad från filmvisningen förekommer det nu mycket verbal kommunikation, barnen berättar vad deras får heter, vilken färg dockorna har på benen osv. Kommunikation råder både mellan barnen sinsemellan och mellan barn och vuxna. Under hela processen hjälper pedagogerna till och de uppmuntrar barnen att skapa, de vuxna instruerar barnen hur

de kan gå tillväga i skapandeprocessen och det förekommer mycket social interaktion.

Henrika tycker det är viktigt för barnens språkutveckling att de får lära sig sätta ord på saker och ting. Barnen har varit duktiga på att låta sina kamrater ta plats, alla ges samma chans att uttrycka vad de tänker och känner om filmerna. Överlag har det inte varit några svårigheter att få barnen att börja prata efter visningarna, framförallt för att det inte är några svårtolkade filmer, filmerna har ett lugnt och behagligt tempo som gör att barnen lätt kan hänga med och minnas det de sett. Henrika menar att det är viktigt att lägga diskussionen på en basal nivå, ställa grundläggande frågor så att barnen förstår och kan koppla diskussionen till filmen.

Filmhandledningarna har varit bra för att komma igång med efterarbetet och fungerat bra som inspiration för hur man kan arbeta med filmen. För Henrikas del tycker hon att filmhandledningarna gör bättre nytta ute på förskolorna, att förskolorna tar tag i efterarbetet och fördjupningen tillsammans med barnen.

Respons/feedback

Intresset för filmvisningarna har varit större än för projektet med bilderboks-läsningen från förskolornas sida. Trots att förskolorna i Nykvarn ligger utspridda över hela kommunen har samtliga förskolor varit på filmvisning fler än en gång med olika grupper. Således har Minibio haft en stor genomslagskraft där gensvaret från förskolorna varit enbart positiv. Barnen har varit aktiva i efterarbetet och deltagit i samtalen. Dessutom har det hela tiden funnits en stor glädje närvarande, barnen har varit väldigt glada, skrattat och levt sig in i filmerna.

För biblioteket har projektet varit inspirerande. Pengar har lagts undan för en framtida fortbildning för förskolepedagogerna i Nykvarns kommun. Planer finns på att köpa in filmutrustning som förskolorna kan få låna hem och göra sina egna filmer. Utöver det kommer filmvisningarna permanentas på biblioteket så länge resurser finns. Fokus ligger på efterarbete med filmerna så barnen utöver filmupplevelsen även kan använda filmmediet som ett pedagogiskt verktyg i sitt lärande.

Vallentuna bibliotek

Uppgifterna från Vallentuna bibliotek är hämtade från intervjuer med barnbibliotekarierna Carina Schinkler och Mattias Käck, samt från observationer från ett fortbildningstillfälle på biblioteket.

I Vallentuna finns en stark tradition av skolbioverksamhet med både filmvisningar och skapande skola för barn och ungdomar. Biblioteket har även tidigare visat knattebio på lördagar. I och med Minibio ville man rikta skolbioverksamheten lägre ner i åldrarna, till yngre förskolebarn, eftersom man ville utöka samarbetet med den gruppen.

Statistik

Inför projektet kontaktades 13 kommunala förskolor för medverkan. Utav dessa tackade 11 förskolor ja till att delta. Totalt har 290 barn från olika avdelningar från de 11 förskolorna varit på filmvisning på biblioteket. Även de kommunala dagmammorna har deltagit projektet.

Lokal utformning

Information med beskrivning av projektet skickades ut till arbetslagsledarna för respektive förskola i kommunen. Projektet presenterades kortfattat och gensvaret blev direkt positivt. Biblioteket utarbetade sedermera ett formulär där filmerna presenterades och schemalagdes efter tid och datum. Förskolorna fick sedan önska tider för filmvisning och efter det gjordes ett visningsschema för varje förskolegrupp. Filmhandledningar skickades slutligen ut till respektive förskola

Biblioteket har haft filmvisning under höstterminen och vårterminen. Under höstterminen visades Lilla spöket Laban för de yngsta barnen mellan 3 och 4 år, och för femåringarna visades En liten julsaga. Under vårterminen visades Astons stenar för de yngsta och Jaguaren för de äldsta. Filmvisningarna delades således upp så att femåringarna såg film för sig och tre-fyraåringarna för sig. De förskolegrupper som var på filmvisning på höstterminen kom tillbaka på vårterminen för ytterligare en filmvisning, således fick varje enskilt barn möjligheten att se två olika filmer. Filmvisningarna har även ägt rum i olika lokaler, där grupperna med femåringar sett film i Vallentunasalen, en stor samlingslokal med ca 50 sittplatser tillhörande Vallentuna kommun. Salen ligger i direkt anslutning till biblioteket och är utrustad med projektorduk och projektorkanon, framför duken hänger ett blått sammetsdraperi och under

filmvisningarna har barnen suttit på stolar. Grupperna med de yngre barnen har sett film inne i ett rum på biblioteket, kallat Internationella rummet.

Filmerna har projicerats via en mobil projektorkanon direkt på väggen, då rummet inte varit utrustat med projektorduk. Projektorduk har nu köpts in, men utöver det har ingen teknik inhandlats inför projektet.

I november anordnade biblioteket en föreläsning för förskolepedagogerna med Nina Nykvist, bibliotekspedagog. Föreläsningen var tänkt som ett förberedande led inför filmvisningarna. Nina berättade om sitt arbete med att visa film för yngre barn, vilka praktiska saker man bör tänka på inför, under och efter en filmvisning.

Ytterligare ett fortbildningstillfälle gick av stapeln i maj 2010 för kommunens förskolepedagoger. Eva Valentin föreläste om hur hon utformat aktiviteter och efterarbete på Klara förskola i anslutning till filmvisningar av Jaguaren och Astons stenar.

Efterarbete

Under höstterminen bedrevs inte något efterarbete på biblioteket i samband med filmvisningarna. Efter höstens visningar fanns dock en vilja att utveckla några former av kringaktiviteter för förskolorna. Efter en träff med bibliotekarierna från de övriga projektdeltagande biblioteken i samband med ett fortbildningstillfälle växte idéer fram till hur efterarbetet kunde utformas. Filmhandledningarna bidrog också som inspiration för omkringaktiviteter i anslutning till filmvisningarna. De filmer som visats under våren har följaktligen efterföljts av aktiviteter för de besökande förskolorna av olika slag.

I samband med visningarna av Astons stenar har efterarbetet bestått av att arbeta mycket med ljud. Varje förskolegrupp har fått se filmen två gånger direkt efter varandra. Under andra visningen har barnen under filmens gång fått diskutera och härma ljudspåret från filmen. Carina har ställt frågor om ljudets förhållande till olika väderslag och årstider, hur de olika årstiderna låter, vilka ljud är kalla respektive varma osv. Barnen har således fått svara på frågorna medan filmen rullar och utifrån en helhetsupplevelse med både ljud och bilder verbalt kommunicerat förhållandet mellan vad de hör och vad de ser. Varje förskola har fått ett eget exemplar av Astons stenar, såväl bok som filmversion, samt tillhörande filmhandledningar.

Grupperna med femåringar som under vårterminen varit på visning av Jaguaren har efter filmen bedrivit pysselverksamhet i en maskverkstad. Där har barnen fått tillverka egna ansiktsmasker med inspiration från filmen och dess karaktärer. I samband med pysselverksamheten har barnen dessutom diskute-

rat och svarat på frågor utifrån filmens innehåll och därefter har samtalen knutits an till barnens egna intressen. Man har bl.a. diskuterat huvudkaraktären Elmers förvandling till jaguar, hur förvandlingen gått till och varför. Därpå har barnen fått berätta vad de själva skulle vilja förvandlas till. Mattias berättar att det blev en "Elmerefekt", där barnen var väldigt engagerade och snabbt förvandlades till olika vrålande djur och odjur. Förskolorna har fått lånat hem dvd- och bokkopian av Jaguaren, samt tillhörande filmhandledning.

I efterarbetet med bägge filmerna har barnen överlag varit väldigt delaktiga, det har inte varit några svårigheter att få igång vare sig pysselverksamhet eller samtal.

Respons/feedback

Vallentuna bibliotek har gjort en egen intern utvärdering där de deltagande förskolorna fått ett frågeformulär om hur de har upplevt projektet. Här redovisas några av frågorna förskolorna fick samt svaren de gav.

Upplägget vid våra filmvisningar varierade, bland annat utan och med kringaktivitet. Hur upplevde ni vårt upplägg vid visningarna?

- Vi såg "Jaguaren" och gjorde masker efteråt. Trevligt och inspirerande för barnen. Bra organiserat. Lagom stor barngrupp.
- Det var mycket trevligt. Det låg på rätt nivå. Alla har varit nöjda. Maskerna var trevlig aktivitet.

Vad fick ni för reaktioner från barnen i samband med filmvisningarna?

- Barnen tyckte det var spännande att se film på ett annat sätt än framför tv-skärmen.
- Det var filmer dom inte hade sett eller kommer troligtvis att se i vanliga fall. Dom fick lite å fundera på märkte man när man pratade med de.

Är ni intresserade av att fortsätta komma på filmvisningar på biblioteket och varför i så fall?

- Ja! Vi är intresserade av att fortsätta komma på filmvisningar på biblioteket för att barnen får en annan upplevelse att se filmvisning.
- Ja. Barnens intresse för film och den höga kvaliteten på filmerna är anledning nog.

Bibliotekets interna utvärdering kommer ligga till grund för hur filmvisningarna kommer bedrivas i framtiden. Således är framtiden fortfarande något oviss, men något som redan nu är säkert är att filmvisningar kommer bli en del av den ordinarie verksamheten på biblioteket. Fokus kommer då läggas på att utveckla efterarbetet och kringaktiviteterna. I och med att det generellt har

varit väldigt stora grupper under filmvisningarna har det blivit tämligen flyktiga möten med barnen där det inte funnits tid att fördjupa sig i filmerna. Framöver kommer det vara mindre grupper per visning vilket ger mer tid för fördjupning och efterarbete, kanske kommer man även att arbeta lite extra med en enskild förskola.

Från bibliotekets håll har det totalt sett varit en positiv upplevelse. Framförallt är man nöjd med den stora uppslutningen från kommunens förskolor. Filmvisningarna under vårterminen har varit roligast och mest inspirerande då man bedrivit kringaktiviteter i anslutning till filmerna.

Norrvikens bibliotek

Biblioteksenheten i Norrviken håller för närvarande på att genomgå en omstrukturering av hela verksamheten. Projektet drog därför igång något senare än de övriga deltagande biblioteken och man har under vårterminen endast haft fyra filmvisningar. Våren ses som en testperiod inför hösten 2010 då projektet kommer att dra igång i full skala. Efter höstterminen kommer en djupare utvärdering om projektets lokala utformning i Norrviken. I det här kapitlet redovisas kortfattat hur arbetet utformats hittills, samt hur man resonerar inför höstens filmvisningar.

Uppgifter från Norrvikens bibliotek har hämtats från en intervju med Anette Lundblad samt observationer från en visning av Vinga på villovägar.

Norrvikens bibliotek fick under 2009 bidrag från Kulturrådet i syfte att profilera sin verksamhet mot förskolebarn med utgångspunkt i Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Alla slags berättelser ska erbjudas barnen, varav film är en. I och med att yngre barn i stor utsträckning tar del av ett utbrett medieutbud hemma är det av stor vikt att utnyttja filmmediet i ett pedagogiskt syfte, menar Anette. Med lite kreativitet och skapande i anslutning till filmvisningarna ökar filmens pedagogiska potentialer. Då barns språkutveckling sker under olika former utgör filmmediet ett gott komplement till boken. I och med bibliotekets profilering mot förskolor kändes det naturligt, spännande och intressant att delta i ett projekt där förskolebarn erbjuds kvalitetsfilm anpassade för just dem. Ju fler medier desto bättre för att främja barns språk och utveckling.

Statistik

I Sollentuna kommun finns totalt 73 förskolor. Inför projektet kontaktades 29 förskolor/familjedaghem i närområdet. Under våren erbjöds filmvisningar vid

tre tillfällen med 25 barn per visning. Ytterligare en visning lades in eftersom de tre ordinarie visningarna snabbt blev fullteknade. Vid den sista filmvisningen närvarade 15 barn. Totalt har således uppskattningsvis 90 barn deltagit under vårens fyra filmvisningar.

Lokal utformning

Inför projektet bjöds en förskola in som pilotförskola, där förskolan kom med två grupper för att man skulle se hur barnen tog emot filmerna. Det var även en testvisning för bibliotekspersonalen i syfte att de skulle bekanta sig med den nyinköpta bioutrustningen. När sedan övriga förskolor i närområdet kontaktades blev det genast stort tryck och de fyra visningarna under våren blev snabbt uppbokade.

Bibliotekets filmavdelning är helt ny. Med hjälp av relativt enkla medel har en minibiosalong skapats. Genom mörkläggningsdraperier och gardiner avgränsas filmavdelningen från övriga biblioteket. All teknik är nyinköpt, projektor-duk samt projektorkanon. Mattor har köpts in för barnen att sitta på under filmvisningarna.

Under höstterminen är tanken att man ska ha minst åtta bokningsbara visningstillfällen med max 25 barn per visning. Förskolorna kommer erbjudas att gå på antingen enbart filmvisning eller filmvisning med anslutande pysselverksamhet och eget skapande i form av en måleriverkstad. Ett schema kommer göras för tider för endast filmvisning, samt för filmvisning med pyssel och skapande. Tanken är sedan att förskolorna själva ska kontakta biblioteket och boka in sig på antingen det ena eller det andra alternativet. Hemmavarande barn ska också tillsammans med föräldrar erbjudas filmvisning på biblioteket. Information om Minibio kommer finnas på bibliotekets hemsida, samt i höstprogrammet, ett program med information om vilka aktiviteter som bedrivs på kommunens samtliga bibliotek och som går ut till kommunens förskolor.

Efterarbete

Efter de visningar man hittills haft har efterarbetet bestått främst av samtal och frågestunder med barnen. Efter en visning av Vinga på villovägar fick barnen se en stillbild av alla hus Vinga har besökt. Anette frågade barnen om de vet vem som bodde i respektive hus. ”Vem bodde i huset med den avlånga dörren?”, ”Giraffen!” ropar barnen i kör. Varje hus Vinga har besökt har ett kännetecken som signalerar vilket djur som bor i respektive hus, giraffen har en avlång dörr, nyckelpigorna har många nyckelhål, pingvinen har istappar i fönstret o.s.v. För varje hus fick barnen berätta vilket djur som hör hemma i just det specifika huset. Samtliga barn deltog och de lyckas med att koppla

ihop rätt hus med rätt karaktär (djur) från filmen. Dessutom frågar Anette som sista fråga: "Varför hade Vinga två brevlådor?" varpå ett barn svarar: "Hans pappa är brevbärare!" Denna korta frågestund visade att barnen har tagit till sig, kommit ihåg och registrerat det de just hade sett. De kopplade lätt ihop kännetecknen på varje hus med rätt djur. Även om vissa av dessa kännetecken är aningen abstrakta och inte helt självklara visade barnen prov på god förståelse och associationsförmåga. I samband med visningar av Lilla spöket Laban har barnen fått rimma och sjunga ramsor och sånger.

Till varje film har biblioteket plockat ihop olika böcker som på ett eller annat sätt behandlar samma ämnen som den aktuella filmen behandlar. I samband med Vinga på villovägar t.ex. hade man plockat ihop böcker som tog upp teman som kretsade kring att komma vilse och att inte hitta hem. Förskolorna erbjuds att låna hem såväl filmen de precis har sett samt bokförlagan och lärarhandledningar.

Ambitionen är, som tidigare nämnts, att arbeta med måleriverkstad i anslutning till filmerna under höstterminen. Det finns planer att samarbeta med en konstpedagog som kommer hålla i måleriverksamheten. Bibliotekarierna ska eventuellt även gå någon fortbildning så de kan delta ur ett mer pedagogiskt perspektiv i efterarbetet med filmerna.

Respons/feedback

Trots att projektet är relativt nystartat på Norrvikens bibliotek har responsen från de förskolor som hittills varit på filmvisning enbart varit positiv och intresset för framtida visningar är stort. Uppföljning har gjorts från bibliotekets sida på en förskola som efter filmvisningen hade arbetat med filmhandledningarna och bl.a. målat teckningar utifrån filmupplevelsena.

Avslutande diskussion

I den avslutande diskussionen presenteras tidigare forskning gällande mindre barns film- och tv-tittande. Kapitlet innehåller även en generell sammanfattning över hur projektets syften har uppfyllts. Avslutningsvis sammanfattas rapporten med en resultatanalys genom att knyta an teorier och tidigare forskningsresultat med resultaten från Minibioprojektet.

Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras forskningsresultat gällande barns upplevelser av film- och tv-tittande. Uppgifterna har hämtats från Margareta Rönnbergs,

barnkulturforskare och docent i filmvetenskap, forskningsstudie kring yngre barns tv-tittande ur antologin *Blöjbarnsteve – om hur barn under 3 år upplever tv och leker med fjärrtroll* (2008), samt från Fredrik Lindstrands, lektor i didaktik vid Stockholms universitet, rapport *Snuttefilmsprojektet i Gävleborg – slutrapport* (2008).

I studien från Snuttefilmsprojektet undersöks barnens meningsskapande och engagemang utifrån deras upplevelser av filmmediet. I sin analys av barnens filmtittande använder sig Fredrik Lindstrand av teorier ur ett socialsemiotiskt och multimodalt perspektiv.

Multimodal kommunikation

Människor kommunicerar och skapar mening genom tal, skrift, gester, minspel etc. och oftast kombineras dessa kommunikationsformer. Kommunikationsformer blir multimodala om de består av flera sätt att representera och återskapa ett innehåll. (Kress & Van Leeuwen 2001, enl. Lindstrand) Människor har möjlighet att skapa mening och förståelse genom att använda olika resurser för kommunikation i den sociala interaktionen med varandra. Under filmvisningarna i Snuttefilmsprojektet uppfattades barnens olika kommunikationsformer, tal, gester, miner, blickar o.s.v. som olika tecken på engagemang och meningsskapande. (Lindstrand, s. 9ff)

Utifrån dessa analysmedel kunde sedan följande observationer urskiljas från filmvisningarna i Snuttefilmsprojektet.

- Att verbalt benämna olika företeelser som utspelas i filmerna utgör en stor del av barnens engagemang och meningsskapande.
- Filmtittandet blev en social aktivitet då barnen använde språket för att påvisa sitt engagemang mot det som hände i filmen. Företeelser som syntes i bild och som på något sätt var av intresse för barnen benämndes verbalt, därigenom användes språket för att interagera med filmen. Lindstrand menar att: ”Detta benämning kan ses som en form av kategoriseringar, där barnen sorterar det som syns i bild i enlighet med sådant som de känner till sedan tidigare.” (Lindstrand, s. 23)
- Den verbala interaktionen var inte framträdande bland alla barngrupper under alla filmvisningar. Däremot gick det att utifrån barnens blickar, minspel och kroppshållningar utvärdera att de faktiskt engagerade sig, samt att det sociala samspelet under filmernas gång spelade stor roll. Det var viktigt för barnen att kunna utbyta blickar med de vuxna under filmvisningarna, för att bekräfta att man delade en situation tillsammans och för att känna trygghet, dela det som väcker starka känslor med en vuxen. (Lindstrand, s. 28f)

Det man kunde observera var att själva filmtittandet var en social aktivitet för barnen. De kommunicerade på olika sätt sinsemellan, med de vuxna som satt med under filmerna samt med karaktärerna ur filmerna. Filmerna visade sig vara begripliga och meningsskapande på olika sätt för barnen, vilket bl.a. de verbala utsagorna vittnar om. Att filmerna fungerade så bra i relation till de små barnen beror bl.a. på filmens metafunktioner, d.v.s. att filmen som text erbjuder tre olika typer av meningsskapande samtidigt:

- 1)** Det ideationella meningsskapandet åsyftar de aspekter av världen som filmerna återspeglar, vilket inbegriper filmernas karaktärer, skeenden, miljöer, saker etc. För att filmupplevelsen ska vara meningsfull och begriplig för barnen är det viktigt att filmerna representerar en värld de känner igen sig i. Filmer som tar upp företeelser som är bekanta för barnen sedan tidigare möjliggör en vidare förståelse hos barnen och bidrar därmed till att skapa mening.
- 2)** Filmernas struktur och sammanhang erbjuder även ett textuellt meningsskapande, i den mån att filmernas långsamma tempo, oftast med berättarröst, berättarstruktur och färgschema känns igen från barnböcker. I och med att barnen interagerar med filmerna på ett liknande sätt som när en vuxen läser en bok för dem ger det en meningsskapande inramning.
- 3)** Slutligen erbjuder även filmerna ett interpersonellt meningsskapande. Med det menas att barnen positioneras i en social relation till berättaren via filmernas berättarröster och karaktärer. Dessutom innebär filmernas lugna tempo att barnen får tid att reagera på och benämna det som utspelas på filmduken, vilket i sin tur leder till att barnen kan positionera sig som kunniga individer i sammanhanget. (Lindstrand, s. 33)

Margareta Rönnerbergs forskningsstudie kring mindre barns tv-tittande handlar om hur yngre barn upplever tv-program och hur meningsskapandet sker i relationen mellan barnen och tv-programmets innehåll, men även relationen mellan barnen och medtittaren. Barnen i studien var mellan 1,5 och 2,5 år och såg tv-programmen hemma med en eller flera föräldrar närvarande. I dokumentationen från forskningen kom man bl.a. fram till följande:

- Tv-tittandet tycktes vara en gemensamt delad social aktivitet på olika plan. Den sociala aktiviteten under visningarna tog sig uttryck genom mellanmänniskt samspel mellan medtittarna och genom barnens interaktion med figurerna i programmen, s.k. parapersonlig interaktion. Barnen och föräldrarna interagerade således med varandra och med karaktärerna i tv-programmen.

- Till skillnad från gemensam bokläsning med föräldrarna verkade det som att barnen själva i större utsträckning lade märke till, och upptäckte det som utspelades på skärmen. Det märktes bl.a. genom pekningar mot skärmen och att barnen genom verbala utlåtanden gjorde medtittarna uppmärksamma på vad som försiggick under programmets gång. Rönnerberg förklarar att: "Föräldrarna verkar styra tv-upplevelsen mindre än de gör vid samtal under högläsning ur bok eller annan vardagsinteraktion. Tv-tittandet är för de yngsta ingen isolerad aktivitet, såvida föräldrarna inte gör det till det." (Rönnerberg, 2008)
- Barnen visade prov på förståelse för tv-programmens berättande strukturer med en början, ett mitt och ett slut. De uppmärksammade inte bara enskilda intressanta detaljer utan mindes, med en månads mellanrum, utgången av berättelser de tidigare sett. Att uppleva programmets innehåll mer än en gång möjliggjorde förståelse och lärande för barnen då de associerade företeelser från vardagen med tv-innehållet, och tv-innehållet associerades med vardagen.
- Uppemot 80 procent av de verbala yttringar som gjordes framför tv:n sattes igång av barnen i form av en upptäckt eller ett benämning. På barnens initiativ upprepade sedan föräldrarna barnens iakttagelser i form av retoriska frågor. I och med att föräldrarna intog en passiv position i dialogerna med barnen och svarade med frågor som svar på barnens initiativ ansågs det stödja barnens känsla av eget vetande och kunnande. Det var alltså barnen själva som styrde samtalen, de pratade om sådant de själva upptäckte och gjorde föräldrarna uppmärksammade på sådant de fann intressant

Måluppfyllelse

I följande avsnitt diskuteras huruvida resultaten från de projektdeltagande biblioteken motsvarar de mål och syften som utformades vid projektets början. Det rör sig om en generell och kortfattad genomgång av bibliotekens arbete i förhållande till Minibioprojektets syften.

Erbjuda kvalitetsfilm för barn i åldrarna 3 – 5 år

- Samtliga bibliotek har erbjudit fler än en film för visning, vilket har möjliggjort ett varierat utbud med filmer som tar upp olika intressanta ämnen att ta fasta på. Utöver filmvisningarna på biblioteken har de deltagande förskolorna erbjudits att låna vissa av filmerna för visning på förskolorna.

Öka bibliotekens intresse för film som medium för små barn

- Samtliga bibliotekarier som intervjuats har varit väldigt positivt inställda till att bedriva filmvisning riktat till mindre barn på biblioteken. Bibliotekens önskan och ambition om en fortsatt filmverksamhet för förskolebarn vittnar om att intresse finns för framtida filmprojekt.

Utveckla former och metoder för filmvisningar som är anpassade till de minsta barnens utveckling och förutsättningar

- Biblioteken har utifrån sina egna förutsättningar lokalt utformat metoder och former för filmvisningar. Det är intressant att se hur biblioteken skiljer sig på vissa punkter när det gäller såväl miljöerna för själva filmvisningarna, som det gäller omringaktiviteter och efterarbete. Samtidigt finns det också många likheter i hur biblioteken utformat projektet. Framförallt är det viktigt att poängtera att biblioteken skapat optimala miljöer för filmvisningar, samt utarbetat kringaktiviteter som på många olika sätt verkat för att ta fasta på filmernas många intressanta teman och anpassat dessa efter storleken på barngrupperna, barnens åldrar, bibliotekets förutsättningar etc. Filmernas stoff har på ett inspirerande och uppfinningsrikt sätt förmedlats till barnen via samtal, lekar och pysselverksamheter.

Särskilt ta upp språkutvecklingsperspektivet och pröva om film kan vara ett redskap i arbetet med barns språkutveckling

- Huruvida filmvisningarna på något sätt främjat barnens språkutveckling har inte utvärderats på ett djuplodande plan. Däremot kan man se att filmerna fungerat som ett bra redskap för diskussioner och samtal där barnen fått friheten att verbalt kommunicera deras tankar och känslor kring det de sett. Diskussionerna har rört sådant som barnen kan relatera till, men även ämnen som tidigare varit främmande för dem, och det finns flera utsagor som vittnar om en språkutveckling hos barnen. Filmmediets symbios av rörliga bilder och ljud erbjuder en totalupplevelse som inte förmedlas på samma sätt via högläsning av böcker, därigenom finns en möjlighet att mindre barn lättare kan registrera och ta till sig nya ord och begrepp genom filmupplevelsen. I ett längre perspektiv kan det tänkas främja barnens vokabulär och språkutveckling.

Sprida kunskaper om filmutbudet för förskolebarn, erbjuda fortbildning och ta upp diskussioner om pedagogisk metodik

- Den totala statistiken över antalet förskolor respektive antalet barn som deltagit i projektet är hittills 50 förskolor och 1027
- barn fördelade över de sex kommuner där projektet bedrivits. Projektet har alltså nått ut till ett relativt stort antal personer, såväl barn som vuxna. Samtliga förskolepedagoger och bibliotekarier inblandade i pro-

jektet har fått ta del av pedagogiska filmhandledningar, fått möjlighet till fortbildning samt kommit i kontakt med filmer vars form och innehåll inte bara är välanpassat för mindre barn, utan även erbjuder ett annorlunda bildspråk och innehåll än de filmer som förekommer i dagliga medieutbudet.

Utarbeta handledningar och ge förslag till efterarbete

- Pedagogiska lärarhandledningar med förslag till visningsmiljöer, omringaktiviteter och efterarbete har utarbetats till de filmer som inte tidigare hade sådana och samtliga har funnits tillgängliga via FilmCentrums hemsida. Biblioteken har även sinsemellan inspirerat varandra och kommit med förslag till efterarbete via olika fortbildningstillfällen.

Samarbeta med förskolor, familjecentraler, Kyrkans barntimmar, föräldrar och nyckelpersoner som kultursekreterare och kulturombud

- Samarbetet mellan biblioteken och förskolorna var etablerat redan innan projektet startade. I och med filmvisningarna har samarbetet utvecklats ytterligare genom att biblioteken tillhandahållit nya former och metoder för inläring. Via fortbildningar har även mediepedagoger, universitetsforskare, filmare och andra aktörer inom kultursektorn kommit i kontakt med projektet. Vissa bibliotek har uttryckt en ambition att arbeta med fortbildningar i framtiden och då finns möjligheter att stärka samarbetet mellan just biblioteken och ovan nämnda kulturaktörer.

Utbyta erfarenheter mellan biblioteken och sprida kunskaper och erfarenheter till andra bibliotek

- Erfarenheter mellan de deltagande biblioteken har utbytts genom att de under fortbildningstillfällen har träffats och diskuterat sina respektive lokala utformningar av projektet. Utbyte av tankar och idéer har bidragit till inspiration för utformning av omringaktiviteter, inköp av rekvisita o.s.v. Ett par av biblioteken har kontaktat andra bibliotek för framtida samarbete och de två regionala fortbildningstillfällena har erbjudits samtliga bibliotek i Stockholms län. Den 5 oktober 2010 genomförs ett avslutande heldagsseminarium där projektet presenteras i sin helhet.

Resultatanalys

I resultatanalysen kommer uppgifter från resultatredovisningen jämföras med och ställas i relation till forskningsresultaten från Fredrik Lindstrands slutrapport från Snuttefilmsprojektet samt från Margareta Rönnbergs studie ur *Blöjbarnsteve*.

Språkutveckling

Ett av målen med Minibioprojektet var att undersöka huruvida filmmediet kan verka som ett redskap i arbetet med barns språkutveckling. Tidigare studier gällande elektroniska mediers inverkan på förskolebarns språkutveckling visar att de kan ha en positiv effekt. Ytterligare forskning visar att barn inte tittar på tv passiva eller stumma, utan kommunicerar under själva tittandet och efteråt med sin omgivning om vad de sett. (Rönnerberg, 2008)

Uppgifter från de projektdeltagande biblioteken i Minibio visar hur filmerna gett upphov till samtal och diskussioner. Samtalen har utgått från ämnen i filmerna som barnen precis har sett och därefter knutit an till barnens egna erfarenheter och intressen. Samtalen vittnar om att barnen registrerat och förstått det de sett, att de har kunnat sätta in olika skeenden och företeelser i ett sammanhang så att det blir begripligt för dem. I och med att filmerna har ett barnanpassat språkbruk i ett lugnt tempo ges barnen möjlighet att hinna ta till sig det som berättas för dem. I samtalen har barnen kunnat återberätta det de sett, i vissa fall hela filmen, samt associerat berättelserna till sin egen vardag.

Barn lär sig inte språk genom imitation, utan ett barns språkinlärning är beroende av samspel med vuxna, ett barnanpassat språkutbud i dess närhet och av barnets bearbetningsaktiviteter. Barn kommer i kontakt med och upptäcker språkstrukturer och enskilda språkljud från olika källor, däribland tv. (Rönnerberg, 2008)

I Minibios fall är det filmerna som tillhandahållit de barnanpassade språkstrukturer och bearbetningsaktiviteter har skett i form av frågestunder och samtal, men barnen har även fått bearbeta diskussionsämnen genom pysselverksamheter och lekar på såväl biblioteken som på förskolorna. Det kreativa skapandet baserat på filmupplevelsen medför ytterligare en dimension i den mån att barnen aktivt fått skapa fysiska ting utifrån ämnen de pratat om i en social miljö tillsammans med andra barn och vuxna. Rönnerberg refererar till tidigare forskning som hävdar att för barnens språkinlärning är den faktiska kontexten där språkstrukturer och språkljuden förekommer av stor vikt, "att människor runt barnen talar om saker som barnet kan betrakta, gripa tag i och hantera". (Rönnerberg, 2008) Filmvisningarna och de efterföljande samtalen är handlingskontexter där barnen fått visualiserat för sig det de talar om, både via rörliga bilder från filmerna under visningarna, samt via stillbilder och rekvisita i diskussionerna efteråt. Pysselverksamheterna kan betraktas som en förlängning, eller vidareutveckling, av det språkinlärande sammanhanget där barnen mer handgripligen fått hantera och arbeta med de samtalsämnen filmerna gett upphov till.

Tittandet som social aktivitet

Såväl Fredrik Lindstrand som Margareta Rönnberg har i sina respektive studier uppfattat barnens tittande på film och tv som sociala aktiviteter. Ur rapporten från Snuttefilmsprojektet framgår detta bl.a. av barnens interaktion med medtittarna och interaktionen mellan barnen och figurerna i filmerna. Det har rört sig om både verbala utlåtanden och interaktion i form av blickar, minspel, gester osv. Det sociala samspelet mellan barn och vuxna spelade stor roll under filmvisningarna, dels för barnen att bekräfta att de delade situationen med den vuxna medtittaren, och dels för att känna trygghet. (Lindstrand, s. 28f) Liknande resultat finner även Rönnberg där barnen under tv-tittandet vände sig mot föräldrar och syskon, log mot och pratade med medtittaren. I nästan samtliga fall fick barnet en respons tillbaka från medtittaren, oftast i verbal form. Barnen upptäckte på egen hand sådant de fann intressant och var angelägna att dela sina upptäckter med medtittarna. Därigenom blev tv-tittandet en gemensamt delad upplevelse. (Rönnberg, s. 151f)

Minibioprojektets filmvisningar bekräftar ovan nämnda forskningsresultat. Vid samtliga filmvisningar har minst en förskolepedagog och bibliotekarie varit närvarande. Interaktionen mellan barnen och de vuxna medtittarna har varierat och sett olika ut från bibliotek till bibliotek och från visning till visning. Vissa barngrupper har varit mer aktiva och kommenterat saker de sett under visningarna, medan andra har suttit tysta och stilla. Däremot finns ett mönster av socialt samspel mellan barnen och de vuxna från många av filmvisningarna. Barnen har vänt sig mot bibliotekarierna när de kommenterat eller undrat över något som sker i filmen. Interaktionen har även skett i form av utbytande av blickar, leenden och olika ansiktsuttryck. De vuxnas del i samspelet har bestått av att bemöta barnens kommunikation med korta förklarande kommentarer och retoriska frågor, men också ickeverbalt genom ögonkontakt och minspel. Under visningarna har barnen tillåtits att verbalt uttrycka sig under ordnade former, alltså inte så pass mycket att det blir ett störande moment. De vuxna medtittarna har haft en viktig uppgift att ge utrymme för barnen att uttrycka sig, men även som stöd genom att förklara sådant de inte förstår, eller ge bekräftelse genom blickar och minspel. Filmtittandet må vara en envägskommunikation i den mån att karaktärerna i filmen inte svarar på barnens kommentarer och frågor som riktas mot filmduken, men samtidigt är det ingen isolerad aktivitet. Den vuxna medtittarens roll blir därför viktig och filmtittandet blir en medierad länk mellan barnen och den vuxne eftersom interaktionen sker på barnens initiativ då de gör medtittaren uppmärksam på vad de finner intressant, spännande, roligt eller läskigt i filmernas berättelser. Bibliotekariernas och förskolepedagogernas roll har således varit av stor betydelse

under filmvisningarna, det är upp till den vuxna medtittaren om filmvisningen blir en social aktivitet eller inte.

Det sociala samspelet mellan barnen och de vuxna medtittarna kan även ha betydelse för barnens språkutveckling. Om vi återigen knyter an till Rönnbergs studie som visade att uppemot 80 procent av de verbala yttringar som gjordes framför tv:n sattes igång av barnen i form av en upptäckt eller ett benämning. Det var således barnen själva som styrde kommunikationen och föräldrarna intog en passiv roll och svarade med retoriska frågor på det barnen sade. Rönnberg menar att i och med att barnen tillåts styra kommunikationen kring tv-tittandet kan det leda till ökad självkänsla hos barnet, vilket i sin tur indirekt gynnar barnens språkutveckling. (Rönnberg, s. 179ff)

Samma mönster går att skönja från filmvisningarna i Minibioprojektet. Som tidigare nämnts tillåts barnen under visningarna att uttrycka sig verbalt, kommentera och påpeka saker och ting som de själva upptäckte i filmerna och fann intressant utifrån sina egna intressen. I de efterföljande samtalen har sedan barnen fått diskutera det de fann intressant, men kanske viktigast av allt, även fått koppla diskussionsämnen till sin egen vardag och erfarenheter. Barnen har fått berätta om de samlar på någonting, precis som Aston gör i Astons stenar, eller om dem kommit vilse någon gång precis som Vinga gör i Vinga på villovägar. Samtalen har inletts med frågeställningar och påståenden från bibliotekarierna, men därefter har barnen fått styra kommunikationen i den mån att de fått diskutera fritt deras tankar och känslor kring filmerna, samt fått diskutera utifrån sina egna självupplevda erfarenheter.

Minibio ur ett biblioteksperspektiv – Lena Lundgren

Kulturvetaren Nils-Thomas Andersson har på Film Stockholms uppdrag som examensarbete dokumenterat delar av projektet och beskrivit och utvärderat det i förhållande till målen. En av projektdeltagarna, barnbibliotekarien Henrika Åström i Nykvarn, skriver en uppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap om projektet, som jag har haft tillgång till i utkast. Projektet får därmed sägas vara ovanligt väldokumenterat. Det följande är ett försök att lägga ett mera uttalat biblioteksperspektiv på projektet med bidrag ur Åströms uppsats.

Film på biblioteken – historik

Filmvisningar på biblioteken har förekommit i varierande former i säkert femtio år men variationerna har varit stora både över tid och mellan biblioteken. På många bibliotek finns det en filmtradition och man har erbjudit inte bara visningar utan även uppföljningsaktiviteter, filmklubbar för lite större barn

och filmverkstäder, där barn själva har fått producera film. På andra bibliotek förekommer film bara sporadiskt eller inte alls.

Filmverksamheten har i allmänhet varit riktad till barn från 5 – 6 år och uppåt. Sällan har den vänt sig till de minsta barnen. Det kan ha flera orsaker. En är att det inte har funnits så mycket film för små barn (2 – 5 år) att tillgå, en annan att det finns upphovsrättsliga begränsningar som försvårar ett mera utvecklat filmarbete. Ytterligare en orsak kan vara att det finns olika uppfattningar om små barn och film. Många vuxna, både pedagoger, föräldrar och bibliotekarier, anser att eftersom man av undersökningar vet att små barn ändå ser mycket tv hemma, så bör filmvisningar inte prioriteras i förskolans och bibliotekets verksamhet. Film uppfattas som passiviserande och förskolan bör hellre erbjuda sådant som mera påtagligt aktiverar barnen, skapande verksamhet och utevistelse. Det är en åsikt som även förskolepersonalen i Alby framför (Åström, kommande) och som också nämns i Lindstrands studie (Lindstrand, s. 29). Biblioteket ordnar kanske i stället sagostunder, musikprogram och teater för de minsta barnen. Diabildvisningar och utlåning av diabildserier har däremot, åtminstone periodvis, varit vanliga. Den främsta anledningen verkar vara att man kan visa bilderna i ett tempo som passar gruppen och prata om enskilda bilder. Enligt barnbibliotekarierna ökar nu återigen efterfrågan på diabildserier, troligen på grund av de ökade gruppstorlekarna i förskolan.

Vid sidan av filmvisningarna har en del bibliotek också lånat ut eller hyrt ut film. Den verksamheten tog fart i och med introduktionen av videon och senare DVD:n men eftersom film inte särredovisas i Kulturrådets statistik, utan ingår i AV-medier, så är det svårt att få någon uppfattning om omfattningen. Barns medielandskap har emellertid förändrats kraftigt de senaste tjugo åren. Andra medier än böcker har fått stort genomslag och första gången barn möter de kända barnboksfigurerna är ofta inte i böckerna utan just på film, som sånger eller i datorspel. Om biblioteken ska göra anspråk på att vara ”samtida”, måste medieutbudet breddas och barnbibliotekarierna måste känna till den medievärld barn lever i och även använda den för att stimulera barns läslust.

Eftersom de små barnens medievanor har uppmärksammats och det nu finns ett större utbud av god småbarnsfilm kändes det som en naturlig utveckling av FilmStockholms och Regionbibliotek Stockholms tidigare samarbete att starta ett projekt om film för småbarn.

Barnbiblioteken ses ofta, både av barnbibliotekarierna och av omgivningen, i första hand som centra för barnböcker. Detta har forskaren och läraren vid Bibliotekshögskolan Kerstin Rydsjö skrivit om i olika sammanhang, bl.a.

i *Biblioteket möter förskolan* (2003). Andra medier förekommer också, musik i olika former, diaserier, film, datorspel men i mindre omfattning.

I den första boken om barnbiblioteksverksamhet, *Att arbeta i barnbibliotek* (1968) skriver Helena Sandblad (då PR-bibliotekarie i Solna) att en barnfilmklubb kan ordnas på biblioteket men att barnbibliotekarien inte bör leda den. Hon argumenterar: ”Som enda programpunkt är filmvisning knappast längre publikdragande, trots en viss förtjusning över den ’kollektiva matinéstämningen.’”

Den första gången bibliotekens filmverksamhet beskrevs lite utförligare var i *Barn i bibliotek – en idéhandbok om aktiviteter och samarbetsformer*, som gavs ut av Skolöverstyrelsen (som före Kulturrådets tillkomst var biblioteksmyndighet) 1972. Där lyfts i tidens anda den ”allmänskulturella verksamheten” fram som en väg att gå för att utveckla barnbiblioteken och göra dem mera attraktiva för barnen. Redan då skriver Lillemor Törnvall-Olsson i filmkapitlet: ”Filmen är idag en lika betydelsefull konstnärlig produkt i bibliotekets utbud som dess böcker och skivor.” (s. 170) Avsnittet innehåller en rad praktiska tips på hur filmvisningar kan planeras och arrangeras och som lämpliga åldersgrupper anges 5 – 8 år, 9 – 12 år och 13 – 16 år.

Ett bibliotek där regelbundna filmvisningar genomfördes under många år är Stockholms stadsbibliotek, där filmvisningarna startade redan 1964 och fick stor omfattning. 80 000 barn fick se film vid 2 000 ”filmstunder” bara under 1978! En bibliotekarie fick centralt ansvar för verksamheten och tidvis fanns en tekniker anställd för att sköta maskinparken och visa filmerna. Harriette Söderblom beskriver i sin bok om Stockholms stadsbiblioteks barnavdelningar, *Ska vi gå till bibblan? – Stockholms stadsbiblioteks barnavdelningar under 50 år* (2002) denna uppskattade men med en del praktiska problem förknippade verksamhet.

I *Passa upp, passa, passa vidare?* (1982), nästa ”handbok för barnbibliotek”, lyfts det lässtimulerande arbetet fram och programverksamheten tonas ner. Barnen såg enligt medievanundersökningar mycket på tv och videofilmen hade fått stort genomslag både i hemmen och i samhällsdebatten. Bibliotekens roll definierades smalare och författarna menar att ”biblioteken måste slå vakt om läs- och skrivkulturen” (en rubrik i boken). I den senaste ”idéboken” om barnbibliotek, *Barnspåret* (1994), förekommer film egentligen bara i ett praktiskt exempel från ett bibliotek (Nyköping).

Behandlingen av filmen i de olika handböckerna speglar förmodligen hur intresset för film på biblioteken har fluktuerat. Filmen har inte setts som ett självklart medium bland andra medier i biblioteket, utan har ofta motiverats

med att den drar besökare till biblioteket. I handboken 1972 betonas dock den konstnärliga aspekten och vikten av att biblioteken erbjuder ett brett medieutbud. Man kan fundera över varför inte den synpunkten fått större genomslag på biblioteken.

Små barn och film

Det har som nämnts inte funnits så mycket film att tillgå för de minsta barnen, för dem som är 2 – 5 år. Under andra halvan av 2000-talet har emellertid intresset för de små barnen som kulturkonsumentgrupp ökat snabbt och det finns nu en rad program för småbarn i tv och det finns betydligt mera småbarnsfilm. Detta är en trend i samhället och ökningen av utbudet syns även inom andra aktivitets- och kulturformer. Babysim har blivit populärt, ”Babydrama” blev en uppmärksammad teaterföreställning på Unga Klara-teatern och det finns babykonstvisningar. Biblioteken erbjuder babybokprat och babycaféer med sång och musik och i Rum för barn, barnbiblioteket i Kulturhuset i Stockholm, finns en särskild småbarnsavdelning. Även antalet pekböcker och småbarnsbilderböcker tycks ha ökat och köps dessutom i ökad utsträckning av biblioteken. Som anledning uppges ofta att den nya föräldragenerationen är mera välutbildad och kulturvan. Dessutom är föräldraledigheten lång och den hemmavarande föräldern, som ofta har yrkesarbetat flera år före ledigheten, söker stimulans för sig och sitt barn.

Hur småbarn upplever film har inte studerats och det finns mycket litet skrivet inom detta område. 2008 utkom dock den antologi, som använts i Nils-Thomas Anderssons utvärdering, *Blöjbarnsteve – om hur barn under 3 år upplever tv och leker med fjärrtroll*, med docenten i filmvetenskap m.m. Margareta Rönnerberg som redaktör och huvudförfattare. I den går Rönnerberg igenom både svensk och internationell forskning om i första hand tv och små barn. Antologin innehåller också en redovisning av en studie som Rönnerberg m.fl. har gjort av hur små barn reagerar på ett urval småbarnsfilmer, som har sänts i tv. Fyra barn i åldern 1 – 2 år filmades av sina föräldrar medan de såg på filmerna.

Rönnerberg går i våldsamt polemik mot de forskare inom olika discipliner som är kritiska mot att små barn får se tv och som hävdar att tv-tittandet kan få skadliga följder för barnen. Man kan faktiskt undra om urvalet av forskare är gjort för att stödja Rönnerbergs egna åsikter. Hon tar naturligtvis inte heller upp biblioteksperspektivet. Men genomgången av diskussionen om tv för småbarn innehåller en mängd referenser till framförallt internationella forskare och ger många, om än ostrukturerade, infallsvinklar på ämnet. Rönnerberg ansluter sig den moderna barndomsforskningen som ser barn som mycket aktiva i sina ständiga försök att skapa mening. (Rönnerberg, s. 49)

Rönberg lyfter fram rön från ytterligare några forskare (utöver dem Andersson använder) som är intressanta för Minibio-projektet. (Referenserna är hämtade ur Blöjbarnsteve):

Att ett barn under ett år griper efter ett föremål som visas på bild i exempelvis en pekbok är en iakttagelse som de flesta föräldrar har gjort. Därefter händer detta alltmera sällan och när barnet är 19 månader har barnet insett att föremål på bilder inte är föremål utan just bilder som man bara tittar på och delar med andra. (Kavsek, 2006). Från ett och ett halvt års ålder lär sig barnet att känna igen gester, mimik och symboliska ljud och efter hand också symboliska tecken. I treårsåldern har det symboliska tänkandet utvecklats. Läsning av bilderböcker tillsammans med vuxna bidrar till utvecklingen av det symboliska tänkandet. (Spahnel, 2007) Före 1,5 års ålder verkar tv-tittande alltså inte ge barnet någon meningsfull upplevelse, utom att barnet naturligtvis kan känna igen vissa figurer eller signaturmelodier. (Rönberg, s. 151) Rönberg anför sedan en rad forskares rön som bevis för att tv-tittande är bra för barns utveckling i bred mening efter 1,5 års ålder.

Fredrik Lindstrand är forskare vid Stockholms universitet. Han har, som en del av ett större filmprojekt på förskolor i Gävleborgs län, gjort en studie av hur fyra tvååringar upplever två av de fem *Snuttefilmer – för de små* som har skapats av Anna-Clara Tidholm och Gun Jacobson i samarbete med Film Gävleborg. Barnen har filmats när de tittade på filmerna tillsammans med förskolepersonal. Lindstrand konstaterar: ”Av de beskrivningar och analyser som gjorts ovan framgår att filmerna fungerar väl för barnen i den grupp jag utgått från här. Tvååringarna har tittat koncentrerat och engagerat sig på olika sätt under visningarna. De verbala utsagorna har samtidigt gett en antydning om att filmerna varit begripliga för barnen och att de skapat mening på olika sätt under visningarna.” (Lindstrand, s. 210)

Lindstrand frågar sig sedan *varför* Snuttefilmerna fungerar så bra. Svaret är att filmerna utgår från sådant som barn känner igen från sin egen vardag, att de är befolkade av aktörer och föremål som är bekanta för barnen, att de gestaltar känslor som glädje, rädsla, att vara ledsen, att dessa känslor är kopplade till relationer mellan de olika figurerna och att humor och dramatik bryter mot det invanda, vilket överraskar. De har långsamt tempo, klara färger och en framåtrörelse mot höger (som i en bok), vilket skapar en tydlig logik. (A.a., s. 210ff) Lindstrand menar att de vuxna som ser filmerna tillsammans med barn har stor betydelse för barnens upplevelse genom att samspela med barnen, ställa frågor och kommentera skeendet. (A.a., s. 204).

I Rönbergs studie av de fyra barnen finns en metodologisk diskussion om vad iakttagelser av barnen under tv-tittandet egentligen kan ge. Självfallet kommer

man inte åt tankar och känslor. Men Rönnerberg går igenom ett antal uttryck som man kan iaktta och som ändå säger något om barnens upplevelser. Dessa är *uppmärksamhet mot rutan* (koncentration), *kroppsuttryck*, *kommentarer*, *energi* (hur ivrigt barnet verkar), *reaktioner* (under eller efter tittandet) och *social interaktion*. (Rönnerberg, s. 53)

I Fredrik Lindstrands studie använder han sig av begreppet tecken på engagemang som motsvarande uttryck, vilket han delar upp i *språklig interaktion*, *gester*, *minspel*, *blickar*, *rörelser*, *kroppshållning/position*. (Lindstrand, s. 9)

I Minibio-projektet har inte fokus legat på barnens upplevelser av filmerna men självfallet är de avgörande i en utvärdering av bibliotekens fortsatta arbete med film för små barn. I resultatredovisningen från biblioteken finns många exempel på att barnen har verkat koncentrerade och engagerade. (De vuxnas reaktioner är viktiga, om de visar sig ointresserade visar barnen tecken på att bli ofokuserade.) Barnens reaktioner efter filmerna och det faktum att det har varit lätt att få igång samtal efteråt är också tecken på deras intresse. Rönnerbergs eller Lindstrands indikatorer kan vara en hjälp i en utvärdering av bibliotekets filmvisningar för små barn.

Minibio på biblioteken

Både Lindstrands och Rönnerbergs studier visar på stort engagemang i filmerna från barnens sida i förskolan (Lindstrand) och i familjen (Rönnerberg). I projektet Minibio har det av barnen uppenbarligen uppskattade filmmediet även prövats i biblioteksmiljön.

Ett viktigt syfte med projektet var att ”särskilt ta upp språkutvecklingsperspektivet och pröva om film kan vara ett redskap i arbetet med barns språkutveckling”. Till Anderssons redovisning av måluppfyllelsen på just denna punkt kan läggas en rad exempel från projektet på hur filmerna kan användas som utgångspunkt för samtal. (Uppgifterna är hämtade från Anderssons resultatredovisning.)

Ett barns språk utvecklas i samspel med vuxna och barnet behöver ha ett ordförråd på 8000 ord när det börjar skolan. En stor och viktig uppgift för de vuxna runt barnet är att hela tiden använda nya ord som barnet kan införliva först i sitt passiva, sedan i sitt aktiva ordförråd. Forskare som Veli Tuomela har pekat på att föräldrar, förskollärare och bibliotekarier kan använda vardagliga aktiviteter, böcker och andra medier för att få stoff för samtal om sådant som ligger utanför ”här och nu-språket”. Detta är en uppgift som barnbiblioteken arbetar mycket med, främst genom att erbjuda böcker för alla åldrar, från de enklaste pekböckerna till högläsning böcker och barnromaner, och ta emot föräldragrupper genom BVC, medverka på föräldramöten i skolan och

erbjuda bokpresentationer för lärare. Att hitta nya metoder för detta arbete är aktuellt och angeläget.

I resultatredovisningen finns många exempel på hur filmerna har fungerat som utgångspunkt för samtal. I Alby är detta särskilt tydligt. Där har de flesta barnen annat modersmål än svenska och bibliotekarien inriktade sig på att med hjälp av bilder tillsammans med barnen benämna föremål som förekommer i filmen och därefter vidga samtalet till barnens egna erfarenheter. Det blev uppenbart att barnen inte förstod det abstrakta begreppet årstider och vad de fyra årstiderna vår, sommar, höst och vinter innebär, men utifrån filmen Astons stenar kunde orden exemplifieras och förklaras. Men att filmerna har fungerat bra som utgångspunkt för samtal, både i direkt anslutning till filmvisningarna och när grupperna har återvänt till förskolan, nämns också i redovisningen från alla de övriga biblioteken.

Flera av biblioteken har arbetat med föremål för att konkretisera handlingen och aktivera flera sinnen hos barnen, exempelvis i Jakobsberg i form av rekvisitaväskor, som förskolorna fick låna med hem till förskolan och i Nykvarn med gossedjur för dramatiseringar i efterarbetet. Ett par har också använt bilder, ur filmen eller andra bilder, för det efterföljande samtalet. I Sundbyberg och Vallentuna visades filmerna, intressant nog, två gånger omedelbart efter varandra för att barnen skulle få möjlighet att ta till sig filmerna ordentligt. Det fungerade utmärkt!

Ett annat sätt att konkretisera och bearbeta handlingen är att barnen själva får skapa något, antingen på biblioteket eller på förskolan. I projektet har flera bibliotek och förskolor gett barnen möjlighet att rita, måla eller skapa figurer eller modeller, vilket har gett upphov till ytterligare samtal och dessutom har barnen tyckt att det var roligt. I Jakobsberg och Sundbyberg gjordes utställningar av barnens alster på biblioteket med vernissage för föräldrar och barn.

Barnbibliotekarierna anser att handledningarna till filmerna passar bättre för förskolan än för biblioteken. I Sollentuna menar man dock att man har haft stor nytta av handledningarna och att de kan användas även för andra berättelser.

För biblioteken är det naturligt att använda böcker och det har biblioteken också gjort på olika sätt. Alla filmerna finns i bokform och förskolorna har fått som gåva eller lånat med sig böckerna hem, ibland även andra böcker i samma ämne. För förskolepersonalen har detta underlättat efterarbetet på förskolan. Det är lätt att återuppleva handlingen och samtala om filmen med boken som utgångspunkt. Det är tydligt att film och bok är medier som kan komplettera varandra.

I Henrika Åströms kandidatuppsats är det de vuxnas, förskole- och bibliotekspersonalens, erfarenheter av projektet som står i fokus. Hon har samlat in enkäter från de sex deltagande biblioteken och intervjuat fyra pedagoger på förskolor i Nykvarns kommun.

Projektet har gett möjlighet till utökade kontakter mellan biblioteket och förskolan och bibliotekspersonalen uppger att de har fått bättre kunskaper om förskolans villkor och arbetsätt. I Jakobsberg framhåller personalen att man har fått möjlighet att pröva nya sätt att arbeta.

Att filmerna har fungerat utmärkt som utgångspunkt för samtal, har redan framkommit i Anderssons utvärdering. I Åströms enkät kommer ytterligare erfarenheter och synpunkter fram. Böckernas viktiga roll i efterarbetet framhålls. Avsaknad av teknisk utrustning på förskolorna är en stor brist och avståndet till biblioteket ofta ett problem. (I Vallentuna efterlyser bibliotekspersonalen mobil utrustning.) Kopplingen till böckerna fungerar därför bra. Oavsett om man har utrustning eller ej kan filmvisningen alltid följas upp av arbete med utgångspunkt från boken på biblioteket och på förskolan. Böckerna ger också möjlighet för barnen att tillsammans (i små grupper, utan personal) återuppleva berättelsen på förskolan. Maria Simonsson har i sin avhandling *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel* (2004) noterat att barnen använder bilderböcker just på detta sätt och har stort utbyte och stor glädje i detta. I Sundbyberg menar bibliotekspersonalen att berättelsen växer när man arbetar vidare med filmen efter visningen och påpekar att det förutsätter filmer med kvalitet. Barnbibliotekarierna i Vallentuna framhåller att det är intressant att med barnen diskutera de skillnader som finns mellan filmen och boken: ”*I Astons stenar* [boken] visas exempelvis t.ex. på sista sidan att han har bäddat ner pinnen i sängen. Det får man inte se i filmen.” I Lindstrands studie pratar barnen om ”apan fin”, vilket är titeln på boken men är ett uttryck som inte finns med i filmen *Hej då, lilla apa!* (Lindstrand, s. 16) Att visa filmen två gånger är bra både för att barnen får möjlighet att ta till sig filmen bättre och för att barnen, kanske just därför, under den andra visningen kommenterar filmen i högre grad. Möjligheten att vidga filmens tema med flera böcker utnyttjas också av biblioteken, som plockar fram flera böcker till förskolorna.

Urvalet av filmer kommenteras i Åströms enkäter och intervjuer. De flesta pedagoger och bibliotekarier är nöjda med filmerna, som de tycker i stort sett har passerat målgruppen barn 2 – 5 år. De uppskattade att tempot var långsamt, att det var kvalitetsfilmer som erbjöds och att urvalet var ett annat än det som erbjuds i tv och i hyrfilmbutikerna. Filmerna har anknytning till böcker, vilket skapar igenkänning och lämpar sig i ett bibliotekssammanhang. Två filmer, *En liten julsaga* och *Pirret*, nämns som för långa och den sistnämnda som bättre

lämpad för äldre barn, från 6 år och uppåt. *Ville och vilda kanin* upplevdes av vissa barn som lite otäck och bibliotekarierna tyckte att boken är svår att förstå för treåringar. *Först var det mörkt* och *Lilla Spöket Laban* nämndes av förskolepersonalen som svåra att följa upp. Från Alby framförs den intressanta tanken att i filmer som bygger på böcker som Bu och Bä, med välkända karaktärer, kan fokus i alltför hög grad komma att ligga på figurerna och temat komma i skymundan.

På Åströms fråga om filmerna fungerar bra som läsfrämjande och språkutvecklande verktyg svarar förskollärarna ja. Utöver vad som tidigare har tagits upp, framhåller pedagogerna att det var bra att bibliotekarien pratade med barnen om handlingen före själva filmvisningen, att filmen visades två gånger och att det fanns handdockor, som levandegjorde figurerna och att man också fick låna hem böcker. De tycker ändå att böckerna är ”mer gripbara” därför att man kan stanna upp och prata om vad som händer och för att högläsning skapar närhet mellan den vuxne och barnet/barnen.

Slutsatser

Vi kan konstatera att Minibio har varit ett framgångsrikt projekt. Enligt Nils-Thomas Anderssons genomgång av måluppfyllelsen har samtliga projektmål uppfyllts. Även Henrika Åström ger många exempel på att syftet har uppnåtts. Det enda målet där måluppfyllelsen kunde ha varit högre är det som innebär samarbete med inte bara förskolor utan också ”familjecentraler, Kyrkans barn-timmar, föräldrar och nyckelpersoner som kultursekreterare och kulturombud”. Samarbetet har i stort sett gällt förskolor men eftersom biblioteken anser att de kommer att arbeta med film även i fortsättningen kommer biblioteken förmodligen samarbeta med fler aktörer framöver. För övrigt har målen uppnåtts och många användbara erfarenheter har gjorts. Man kan med fog säga att det har varit ett projekt med hög grad av eget lärande för biblioteken.

I inledning av detta kapitel nämndes *barns vidgade medielandskap* som en viktig anledning till att biblioteken ska intressera sig för och ta in film i sitt arbete. Om biblioteken ska göra anspråk på att vara angelägna för barnen¹ måste de vara ”samtida”, d.v.s. de måste delta och vara hemmastadda i barnens värld.

Det vidgade textbegreppet är ett annat begrepp som det finns anledning att påminna om. Det används bl.a. i skolans läroplaner för att beskriva att berättelser kan ha olika fysisk form och bestå av filmer, konst, dans och andra ut-

¹ Se *På barns och ungdomars villkor – riktlinjer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet* (2003). Svensk Biblioteksforening.

trycksformer. Många bibliotek har anammat denna syn och försöker i ökad utsträckning bredda medieutbudet.

Projektet har också visat att film är ett mycket användbart verktyg i bibliotekens arbete med att bidra till barns språkutveckling. I denna rapport återges många exempel på detta. Det har också blivit mycket tydligt att film och böcker kompletterar varandra. Rönnerbergs kritik mot böcker (se exempelvis s. 154) finns det inga bevis för i *Blöjbarnsteve* och erfarenheterna från Minibio stöder inte heller en sådan kritik. Tvärtom vittnar både biblioteks- och förskolepersonal om hur utomordentligt dessa båda kulturformer stöder varandra i projektet. Filmerna engagerar barnen mycket påtagligt, de ger upphov till socialt samspel och biosituationen skapar spänning. Böckerna lämpar sig bra för uppföljning, för att återuppleva handlingen och för fortsatt samtal. Det är uppenbart att film passar väl in i bibliotekens språkstimulerande arbete, förutom att filmen också är en konstform och som sådan har ett eget värde och en egen rättmätig plats på biblioteket.

Film passar också bra för ett samarbete mellan förskolan och biblioteket. De flesta förskolorna har ingen egen teknisk utrustning och pedagogerna har gärna kommit med barnen till biblioteket för filmvisning. I Snuttefilmsprojektet uppgav flera förskolor att de tidigare inte har använt film i det pedagogiska arbetet utan mera som avkoppling eller för att sysselsätta barnen vid personalbrist. De inte hade följt upp Snuttefilmerna på något särskilt sätt utan enbart suttit tillsammans med barnen och svarat på deras frågor. (Lindstrand, s. 30) Vi vet inte hur biblioteken i Minibio har arbetat med film tidigare men i projektet har biblioteken visat förskolorna hur filmvisningen kan följas upp, vilket är minst lika viktigt som själva visningen för samtalet och bearbetningen, det som ger en djupare förståelse.

Pedagogerna har uppskattat de uppföljande aktiviteterna och möjligheten att få med böcker hem till förskolan så att filmerna har kunnat efterarbetas. Några förskolor har också låtit barnen rita, måla och skapa i andra material och resultatet har ställts ut i biblioteket. Biblioteken har å sin sida fått möjlighet att utveckla sitt språkstödande arbete och aktivera ytterligare ett av bibliotekets medier på ett konstruktivt sätt. Utställningarna i biblioteket har lockat barn och föräldrar till biblioteket och skapat kontakter. Förskolans och bibliotekets samarbete har fungerat ”ömsesidigt”² på jämställd basis, där båda parterna har både bidragit och fått ut något av samarbetet. I ett fortsatt arbete bör dock förskolan i större utsträckning delta i planeringen.

² *Framtidens barnbibliotek: Samtidighet – delaktighet – ömsesidighet*. Ett utkast till en kravspecifikation sammanställd inom At sätte spor – ett nordiskt barnbiblioteksprojekt. (2008)

De vuxnas inställning och engagemang betyder mycket för att arbetet med film ska fungera språkstimulerande både i förskolan och på biblioteken. I Lindbergs studie poängteras att de vuxnas samspel med barnen under visningen är avgörande. ”De vuxnas initiativ till samtal innebar samtidigt att man skapade en faktisk kommunikativ situation. Frågor och påpekanden innebär en förväntan om svar eller andra reaktioner.” (Lindstrand, s. 28) Personalen, både på förskolan och biblioteket, måste ha kunskaper om film och tycka att film är ett bra redskap i arbetet. Fortbildning behövs alltså. Film måste också behandlas som ett medium jämförbart med böcker.

Problem och hinder har förstås funnits i projektet. Det kan vara svårt för förskolorna att ta sig till biblioteket, barngrupperna är stora och avstånden ibland långa. Det kan också vara svårt för dem att stanna tillräckligt länge för att hinna med uppföljningsaktiviteterna. Busstider och mattider kan begränsa tidsutrymmet. Förskolepersonalens tveksamma inställning till film för små barn var också inledningsvis ett hinder på vissa förskolor.

Ett problem vad gäller filmerna har handlat om oklarheter om vilka upphovsrättsliga regler som gällt för visningarna. De filmer som ingår i projektet är alla inköpta med institutionella rättigheter vilket innebär att de får visas i slutna grupper på respektive bibliotek eller lånas ut till olika institutioner. Rättigheterna är knutna till filmerna och upphör inte i och med att projektet avslutas utan kan fortsätta att visas på ovanstående sätt. Dessa filmer får däremot inte lånas ut till privatpersoner. I en fortsatt filmverksamhet med andra filmer måste avtal tecknas med distributören. Ett starkt önskemål från projektbibliotekens sida är att centrala avtal ingås så att varje bibliotek inte behöver administrera detta.

Sammanfattningsvis har Minibio varit ett framgångsrikt projekt både när det gäller måluppfyllelse och kunskapsbyggande. Förhoppningen är att erfarenheterna ska kunna tas tillvara och att denna rapport kan inspirera fler bibliotek att starta verksamhet med film för små barn som en del av den ordinarie verksamheten.